

## Redogörelse

1980/81:18

från den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska rådgivande församling rörande församlingsmötena under tiden april 1980 – januari 1981 (32:a sessionen)

1981-03-27

### *Till riksdagen*

Svenska delegationen hos Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling överlämnar bifogade redogörelse för de tre församlingsmötena i Strasbourg (april 1980, september-oktober 1980 och januari 1981) som ägde rum under församlingens 32:a årssession. Till redogörelsen är fogad en förteckning över församlingens samtliga rekommendationer, resolutioner och andra beslut under samma tidsrymd.

På delegationens vägnar:

BENGT SJÖNELL

John HM Hagard

**Innehållsförteckning**

|                                                                            |    |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Allmänt om församlingens arbete .....                                   | 3  |
| 2. Den svenska representationen .....                                      | 5  |
| 3. Politiska frågor och frågor som rör europeiska icke-medlemsländer ..... | 7  |
| 4. Ekonomiska frågor, utvecklingssamarbete .....                           | 20 |
| 5. Sociala frågor, hälsovård .....                                         | 24 |
| 6. Juridiska frågor .....                                                  | 26 |
| 7. Kultur och utbildning .....                                             | 30 |
| 8. Vetenskap, teknologi och miljö .....                                    | 32 |
| 9. Befolknings- och flyktingfrågor .....                                   | 34 |
| 10. Jordbruk .....                                                         | 37 |
| Bilaga: Förteckning över församlingens beslut .....                        | 40 |

**Redogörelse från den svenska delegationen vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling avseende tiden april 1980 – januari 1981 (32:a sessionen)**

**I. Allmänt om församlingens arbete**

Europarådets parlamentariska församlings 32:a session var stadgeenligt fördelad på tre delsessioner. Den första av dessa ägde rum under tiden 21–25 april 1980, den andra under tiden 24 september – 2 oktober 1980 och den tredje under tiden 26–30 januari 1981. Samtliga tre plenarmöten hölls i Strasbourg.

Församlingens s. k. minisession hölls i Madrid under tiden 1–4 juli 1980. Under dessa dagar hölls sammanträden med församlingens ständiga utskott och åtta andra utskott.

Bland de ärenden som behandlades vid *aprilmötet* må nämnas frågan om avskaffande av dödsstraffet, där församlingen med röstsiffrorna 98-25-0 beslöt rekommendera ministerkommittén att den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter omarbetas så att dödsstraffet inte längre tillåts i Europarådets medlemsländer i fredstid. Församlingen antog efter lång debatt utan negativa röster och med ett tiotal avståndaröster en resolution om läget i Mellanöstern (nr 728) i vilken bl. a. den israeliska bosättningspolitiken fördöms och det palestinska folkets rätt till självbestämmande och nationellt oberoende erkänns. Utan att något beslut fattades debatterades säkerhet och samarbete i Europa. UNESCO:s generalsekreterare M. Amadou-Mahtar M'Bow redogjorde för detta fackorgans verksamhet.

Portugals premiärminister Francisco Sa Carneiro framträdde som *gästtalarare* och framhöll bl. a. att han, trots åsiktsskillnader mellan honom och herr Soares på det inrikespolitiska planet, kände tillfredsställelse över att kunna konstatera att de båda delade uppfattningen om Portugals europeiska möjligheter och tillade att han hade en känsla av att det fanns en samstämmighet i Portugal om politiken vad gäller Europa och det atlantiska samarbetet.

Sa Carneiro förklarade att fred och säkerhet genom samarbete utgör grundvalen för Portugals utrikespolitik. Det största hotet kom från Sovjetunionens expansionistiska imperialism och två nyligen inträffade händelser vittnade härom. Västeuropeisk solidaritet borde harmonisera med transatlantiska länder som Förenta staterna, Brasilien och Canada. Därför hade Portugal beslutat stödja Förenta staternas initiativ att vidta ekonomiska sanktioner mot Iran. När det gällde principer, ansåg Sa Carneiro att ekonomiska intressen ibland måste offras.

Premiärministern framhöll, med syftning på förhållandet till u-länderna, att Portugal inte önskade föra en utrikespolitik enbart inriktad på Europa eftersom landet skulle förlora en viktig dimension om man visade föga intresse för Afrika, även om detta intresse i dag var annorlunda än förr. Han

sade att samarbetet med afrikanska stater nu utvecklades under ömsesidigt hänsynstagande och respekt.

En fråga som under aprilmötet diskuterades från första till sista arbetsdagen gällde *fullmakterna för Maltas delegation*. Enligt de informationer som ingått från Malta hade det maltesiska parlamentet strax före april-mötet förlängt mandatet för den delegation som valts ett år tidigare. Av inrikespolitiska skäl vägrade emellertid det maltesiska utrikesministeriet att utställa fullmakter för delegationen. Församlingen beslöt därför, efter föredragning från fullmaktskommittén, att under ytterligare ett år förlänga det godkännande som man 1979 givit åt de då presenterade maltesiska fullmakterna.

Spaniens utrikesminister M. Marcelino Oreja Aguirre presenterade ministerkommitténs sedvanliga verksamhetsrapport.

Den nederländske liberala ledamoten Henri de Koster omvaldes till församlingens president. Anders Björck valdes till en av församlingens tretton vice-presidenter.

Huvudfrågan vid *septembermötet* blev den debatt som församlingen ägnade läget i Turkiet. Delsessionen inleddes blott tolv dagar efter militärkuppen i Ankara.

Som *gästtalarare* framträdde generalsekreteraren i OECD, Emile van Lennep, Frankrikes premiärminister Raymond Barre, UNRWA:s generalkommissarie Olof Rydbeck och Kinas utrikesminister Huang Hua.

Huang Hua hävdade att den största faran för världsfreden kommer från hegemonismen, ty denna betydde aggression och krig. I nuläget var det endast de två supermakterna som var kapabla att börja ett världskrig. Men den ena supermakten hade förlorat sin överlägsenhet och tvingats inta en *defensiv position*. Däremot var den andra på offensiven. Det var tydligt för alla vilken av supermakterna som hade anstiftat de internationella konflikterna i olika regioner under de senare åren.

Afghanistan- och Kampucheafrågorna hade blivit världsproblem. Dessa var tydliga exempel på hegemonism och naken aggression. Invasionen av Afghanistan var ett viktigt steg i en strategi syftande till kontroll av Persiska viken och Indiska oceanen. Mot denna bakgrund ansåg Huang Hua att man måste väcka medvetande om faran, fästa uppmärksamheten på den internationella spänningen och krigsfaran samt mana till vaksamhet. Under frågestunden fick Huang Hua tillfälle att utveckla sin syn på relationerna till Sovjetunionen, Kinas nya öppna politik samt relationerna till Vietnam och Kambodja.

Barre tog upp frågan om ESK-konferensen i ljuset av invasionen av Afghanistan. Han hoppades att de 35 deltagarländerna skulle göra klart att de inte önskade några pseudolösningar. Frankrike misstrodde principuttalanden. Han ansåg det vara utmärkt att Europarådets ministrar skulle ägna huvuddelen av sitt höstmöte åt ett meningsutbyte om ESK. Återstoden av det korta talet ägnades Västeuropas ekonomiska situation.

Spaniens utrikesminister José Pedro Perez Llorca presenterade ministerkommitténs verksamhetsrapport.

Vid *januarimötet* framträdde som gästtalare den österrikiska ministern för vetenskap och forskning Hertha Firnberg. Hon framhöll bl. a. att vetenskapen har en viktig roll att spela när det gäller att finna lösningar på problem både på det ekonomiska och politiska området, något som allt fler människor börjat inse. Utnyttjandet av tekniken i industrin hade skapat problem som var både svåra att definiera och att lösa snabbt. Särskilt önskade hon att man löser de problem som är förknippade med fritiden, informations- och dokumentflödet.

Utrikesminister Ola Ullsten presenterade i egenskap av ordförande i ministerkommittén dess rapport. I egenskap av svensk utrikesminister pekade Ullsten på två olycksbådande trender i världspolitiken, dels kapprustningen, dels de ökade antalen brott mot mänskliga rättigheter. Utrikesministern framhävde önskvärdheten av att inkalla en europeisk nedrustningskonferens och påminde om den svenska regeringens erbjudande att stå som värd för en sådan. Vad beträffar mänskliga rättigheter konstaterade han att Europarådets trovärdighet på detta område är beroende av att organisationen effektivt och ärligt tar upp problem i den egna medlemskretsen. Han underströk särskilt att Turkietfrågan måste behandlas med hänsynstagande till Europarådets grundläggande principer, nämligen samhällsbyggande på rättslig grund, skydd för mänskliga fri- och rättigheter samt parlamentarisk demokrati.

## 2. Den svenska representationen

Till den 32:a sessionen anmälde riksdagen följande ombud och suppleanter i församlingen och dess organ:

### *Ombud:*

Bengt Sjönell (c), delegationens ordförande  
Anders Björck (m)  
Carl Lidbom (s)  
Stig Alemyr (s), delegationens vice ordförande  
Björn Molin (fp)  
Nils Erik Wååg (s)

### *Suppleanter:*

Einar Larsson (c)  
Inger Lindquist (m)  
Anita Gradin (s)  
Lennart Pettersson (s)

Kerstin Anér (fp)

Kurt Hugosson (s)

Ombuden och suppleanterna är fördelade på församlingens fjorton utskott, vilka sammanträder i samband med församlingens plenarmöten och även mellan dessa. I utskotten bereds de ärenden som församlingen har att fatta ståndpunkt till. På grundval av utskottens betänkanden och förslag antar församlingen rekommendationer till ministerkommittén, resolutioner, yttranden och direktiv. Ett av utskotten, kallat det ständiga utskottet, har fullmakt att besluta på församlingens vägnar under tider då församlingen inte sammanträder i plenum.

De svenska ombuden och suppleanterna har under verksamhetsperioden varit fördelade på församlingens utskott på följande sätt:

|                                                    | <i>Ordinarie</i>      | <i>Suppleanter</i>    |
|----------------------------------------------------|-----------------------|-----------------------|
| Ständiga utskottet                                 | Björck<br>Gradin      | Sjönell<br>Alemyr     |
| Politiska utskottet                                | Molin<br>Lidbom       | Sjönell<br>Gradin     |
| Utskottet för ekonomi och utveckling               | Björck<br>Alemyr      | Molin<br>Pettersson   |
| Social- och hälsovårdsutskottet                    | Lindquist<br>Hugosson | Larsson<br>Gradin     |
| Juridiska utskottet                                | Lindquist<br>Lidbom   | Molin<br>Hugosson     |
| Kultur- och utbildningsutskottet                   | Anér<br>Alemyr        | Björck<br>Pettersson  |
| Utskottet för vetenskap och teknologi              | Sjönell<br>Pettersson | Anér<br>Wååg          |
| Utskottet för regionplanering och kommunala frågor | Sjönell<br>Wååg       | Larsson<br>Pettersson |
| Utskottet för befolknings- och flyktingfrågor      | Anér<br>Gradin        | Lindquist<br>Hugosson |
| Utskottet för procedurfrågor                       | Lindquist             | Lidbom                |
| Jordbruksutskottet                                 | Larsson               | Lidbom                |
| Utskottet för europeiska icke-medlemsländer        | Gradin                | Molin                 |
| Utskottet för förbindelserna                       | Björck                | Alemyr                |

|                                                  | <i>Ordinarie</i> | <i>Suppleanter</i> |
|--------------------------------------------------|------------------|--------------------|
| med de nationella parlamenten<br>och allmänheten |                  |                    |
| Budgetutskottet                                  | Wååg             | Lindquist          |

Vid aprilmötet valdes Anders Björck till vicepresident i församlingen och ledamot av dess styrande organ, byrån. Anita Gradin omvaldes som ordförande i befolknings- och flyktingutskottet och som vice ordförande i utskottet för europeiska icke-medlemsländer. Lennart Pettersson omvaldes som förste vice ordförande i utskottet för vetenskap och teknologi. Kurt Hugosson valdes till vice ordförande i utskottet för social- och hälsovårdsfrågor.

Flertalet utskott har tillsatt underutskott, vilka i många fall är tämligen permanenta år från år medan andra kan utses med anledning av en särskild fråga. Följande svenska delegater har under verksamhetsperioden eller del av den varit ledamöter av sådana underutskott:

Anita Gradin av det politiska utskottets underutskott för samarbete mellan länderna i Nord- och Sydeuropa; Carl Lidbom av politiska utskottets underutskott för läget i Mellanöstern; Anders Björck av ekonomiska utskottets underutskott för förbindelserna med internationella organisationer och Stig Alemyr av dess underutskott för samarbete mellan länderna i Nord- och Sydeuropa; Kurt Hugosson av socialutskottets underutskott för den europeiska balken om social trygghet; Carl Lidbom av juridiska utskottets underutskott för arbetsprogrammet, Kurt Hugosson av dess underutskott för havsrätten; Kerstin Anér av kultur- och utbildningsutskottets underutskott för UNESCO och andra internationella organisationer och Stig Alemyr av dess underutskott för ungdom och idrott; Lennart Pettersson och Kerstin Anér av vetenskapsutskottets underutskott för databehandling och telekommunikationer och Bengt Sjönell av dess underutskott för energipolitik samt Lennart Pettersson av dess underutskott för genomförandet av den 5:e parlamentariska konferensen om vetenskap och teknologi och av dess blandade kommitté för vetenskapligt samarbete tillsammans med Nils Erik Wååg; Nils Erik Wååg av regionalutskottets underutskott för Europapriset och för främjandet av Europatanken; Anita Gradin av befolknings- och flyktingutskottets båda underutskott för internationell migration resp. världens demografiska och utvecklingsproblem samt Einar Larsson av jordbruksutskottets underutskott för fiskefrågor.

### 3. Politiska frågor och frågor som rör europeiska icke-medlemsländer

När församlingen under aprilmötet avhandlade läget i Mellanöstern skedde detta mot bakgrunden av en årslång befattning med frågan. De ursprungliga initiativen till att Europarådsförsamlingen skulle ägna uppmärksamhet åt läget i Mellanöstern kan delvis sägas vara betingade av att förhållandena i

denna del av världen påverkar säkerheten också för länderna på den europeiska kontinenten. Många tolkade dock initiativen snävare, nämligen som en möjlighet för Europarådsförsamlingen att stödja den process som inleddes med president Sadats resa till Jerusalem, vilken småningom tog form i Camp David-avtalen.

Som framgått av redogörelsen från den föregående sessionen (redogörelse 1979/80:7 s. 9 ff) framträdde flera företrädare för de berörda staterna inför församlingen under året. Politiska utskottet tillsatte ett särskilt underutskott, som företog resor i länderna i Mellanöstern för att inhämta bakgrundsinformation. Från svensk sida deltog Nils Hörberg och Carl Lidbom i detta underutskott. Politiska utskottet hade också mot slutet av sin befattning med frågan kontakter med företrädare för PLO.

Politiska utskottets rapport (dok. 4524) hade utarbetats av den franske gaullisten Jacques Baumel. I sin introduktion av denna framhöll han att endast en politisk lösning av problemen kan nås om man i arbetet involverar alla berörda parter. Han ville inte fördöma Camp David-avtalen men ansåg dem utgöra otillräckliga steg i fredsprocessen. De grundläggande faktorerna som påverkade en lösning var dels Israels rätt till respekt och säkerhet, dels palestiniernas rätt till medborgarskap och ett eget land. Baumel tolkade säkerhetsrådets resolution 242 så att en dialog kunde inledas mellan de båda först sedan Israel dragit sig tillbaka från de områden som man ockuperat sedan 1967. Han klandrade Israel för att degenerera den palestinska frågan till ett administrativt ärende. Att vägra upprättande av en palestinsk stat vore enligt rapportören futilt i ljuset av modern vapenutveckling, som gjorde statsgränser i det närmaste värdelösa om de inte erkänts av andra stater. Samtidigt kritiserade han PLO för att i sina stadgar fortfarande ha med punkter som är oacceptabla, vilket i sin tur fick Israel att frukta ett aggressivt Palestina, stött av Sovjetunionen.

Baumel uttryckte förhoppningen att år 1980 skulle bli Europas år i Mellanöstern, särskilt som Sovjetunionen är misskrediterat och Förenta staterna är upptaget av presidentval. Europa kunde knappast bidra militärt men väl moraliskt, politiskt och diplomatiskt samt inte minst ekonomiskt. En europeisk Marshallplan för Mellanöstern såg hansom ett verkligt bidrag till en lösning.

Debatten samlade ett trettiotal talare. Samtliga uttryckte sin uppskattning över den balans som präglade rapporten. I grova drag präglades inläggen av två tendenser. Somliga önskade genomgående se uttryck för starkare uppskattning av Camp David-avtalen och den förhandlingsprocess som inletts med dem, under det att andra såg dessa avtal som ett antingen otillräckligt steg eller ett steg i fel riktning i det att dessa avtal inte på ett tillfredsställande sätt tillvaratar palestiniernas rättigheter, däribland rätten till en egen nationell identitet. Ett allmänt omdöme efter debatten var att den genomfördes i en atmosfär präglad av måtta och sans i en utsträckning som kontrasterade mot de stundtals livliga åsiktsutbytena i frågan i politiska



utskottet och dess underutskott.

Carl Lidbom, som verksamt bidragit till resolutionsutkastets slutliga utformning i politiska utskottet, sade i sitt inlägg att det judiska folket, som lidit så länge, hade funnit nationell identitet i Israel. För européerna, som i stor utsträckning hade att bära ansvaret för dessa lidanden, fanns det därför anledning glädjas däröver och att försvara Israels rätt till existens och säkerhet. Israel hade emellertid inte skapats ur intet, vilket medfört att det judiska folkets diaspora nu ersatts av en för palestinierna. Han konstaterade att Camp David-avtalen mottagits med sympati av flertalet europeiska regeringar. Hos några blandades denna dock med viss skepsis, särskilt som avtalen dras med svagheter när det gäller palestiniernas rättigheter. Dessa svagheter framträdde tydligare ju längre tiden gick. Han syftade på israelernas sätt att skapa *faits accomplis* på ockuperat område. Den palestinska autonomi som Camp David-avtalen talar om töms därför på sitt reella innehåll. Lidbom ville därför ge dem rättsom redan från början hävdad att Camp David innebar en återvändsgränd.

Lidbom förespråkade en ny utgångspunkt i sökandet efter en lösning och vädjade till Europarådets medlemsregeringar att i FN verka för att resolution 242 kompletteras eller ersätts eftersom denna resolution blott betraktar palestiniernas problem som flyktingproblem.

Han vände sig till de israeliska observatörerna i församlingen och sade att Israel med en viss bitterhet anklagat européerna för att svika Israel av rent egoistiska skäl bottnade i en önskan att få köpa olja billigt. Inget kunde utgöra mera felaktig propaganda eftersom européernas osvikliga stöd för Israels existens och säkerhet på intet sätt förpliktade dem till att stödja Israels expansion bortom gränserna som gällde före sexdagarskriget.

Till det resolutionsförslag som politiska utskottet framlagt hade inte mindre än 18 ändrings- eller tilläggsförslag lagts fram inför plenardebatten. Efter enträgen vädjan från rapportören drogs 17 av dessa tillbaka och det enda kvarstående röstades ned. Församlingen antog därefter en resolution (nr 728) i det närmaste enhälligt i det att inga nej-röster avgavs och blott ett tiotal avstående-röster.

Bland innehållet i resolutionen märks att församlingen välkomnar de ansträngningar som Israel och Egypten gör inom ramen för Camp David-avtalen i syfte att få slut på en 30-årig konflikt mellan dessa båda stater samtidigt som den beklagar att dessa avtal inte synes kunna utgöra grunden för en efterlängtd allomfattande lösning. Församlingen är medveten om att åtskilliga europeiska regeringars erkännande av PLO som den representativa organisationen för palestinierna kommer att dröja, så länge som PLO inte erkänner Israel och inte upphör att bruka våld. Israels rätt att existera, åtnjuta säkerhet och oberoende erkänns samtidigt som samma rättigheter erkänns för Israels grannstater. Israels bosättningspolitik på ockuperade områden fördöms som en politik som står i strid med internationell rätt och som försvårar möjligheterna att nå en rättvis och varaktig fred. Det

understryks att Israels vägran att erkänna det palestinska folkets rätt till självbestämmande och oberoende innebär, liksom PLO:s vägran att erkänna Israels rätt att existera, hinder för en lösning av den rådande krisen.

Församlingen uppmanar alla berörda parter att göra de ömsesidiga eftergifter som leder till respekt för rätten för de palestinska och israeliska folken att bestämma sin egen framtid, en rätt som borde bekräftas av det internationella samfundet. Regeringarna i Europarådets medlemsländer uppmanas att samordna agerandet i FN i syfte att komplettera eller ersätta säkerhetsrådets resolution 242, som inskränker problemet för det palestinska folket till ett flyktingproblem samt att arbeta för kollektiva och effektiva garantier för okränkbarheten av de gränser som kan bli resultatet av de förhandlingar som borde äga rum.

Ursprungligen hade avsikten varit att man under rubriken Europarådets allmänna inriktning under aprilmötet enbart skulle avhandla *säkerhet och samarbete i Europa*. Nu kom detta debatttema att sammanslås med ärendet om *flyktingsituationen i Afghanistan*.

Den spanske centerdemokraten Lopez Henares hade inför behandlingen i plenum utarbetat en preliminär rapport (dok. 4525), som i korta drag tecknade den senaste utvecklingen i Afghanistan, läget beträffande olympiska spelen i Moskva samt mänskliga rättigheter inför ESK-uppföljningsmötet i Madrid hösten 1980. Karin Hafstad, norsk høyreledamot, hade på befolkningsutskottets uppdrag utarbetat en rapport om flyktingläget i Afghanistan (dok. 4516) varav framgick att antalet flyktingar i världen, som hittills uppgått till 10 milj. människor, nu ökat med ytterligare 700 000 från Afghanistan.

Debatten, som avsågs utgöra en inledning till huvuddebatten vid minisessionen i Madrid under sommaren, samlade ett trettioital talare. Som i huvudsak ägnade uppmärksamhet åt frågan om säkerhet och samarbete i Europa i ljuset av Sovjetunionens intervention i Afghanistan och särskilt vilka följder denna kunde få för möjligheterna att planenligt genomföra Madridmötet.

En finsk delegat, herr Söderman, som deltog i debatten i egenskap av observatör, framhöll att genomförandet av slutakten från Helsingfors skulle komma att bli en långsiktig process där uppföljningsarbetet skulle bli av särskild betydelse. Det rådande världspolitiska läget borde leda till att man intensifierade förberedelserna för höstens Madridmöte. Han underströk att innehållet i de olika korgarna har lika stor betydelse men att man från finsk sida ändå ville fästa särskilt avseende vid utvecklingen av frågorna på nedrustningsområdet.

Bengt Sjönell sade bl. a. att begreppet avspänning för honom är odelbart både vad gäller den geografiska omfattningen och avspänningsprocessens olika delkomponenter. Efter att ha tecknat en pessimistisk bild av läget i Iran och Mellanöstern samt pekat på intensifieringen av vapenhandeln framhöll han att det nu var särskilt viktigt att ge arbetet på förtroendeskapande

åtgärder och SALT-förhandlingarna nya impulser. Han kunde inte hålla med dem som önskade se Madridmötet uppskjutet, eftersom det, mot bakgrund av det rådande läget, var än viktigare att genomföra detta. Annars skulle en paus skapas i uppföljningsarbetet, som i sin tur skulle medföra stora svårigheter att starta på nytt när de politiska konjunkturerna blev bättre.

Också Björn Molin underströk vikten av att Madridmötet ägde rum som planerat och framhöll att det var av stor betydelse att man gick vidare och utvecklade systemet för förtroendeskapande åtgärder. Han berörde den svenska regeringens erbjudande att stå som värd för en europeisk nedrustningskonferens och ansåg att en väl förberedd konferens av det slag skulle göra det möjligt för de europeiska staterna att medverka till nedrustning i vår del av världen. Han pekade på den motsättningen som finns i Helsingfors-akten mellan principen om respekt för mänskliga rättigheter och nationell suveränitet, men menade att åtagandena på mänskliga rättighetsområdet måste vara ovillkorliga. I det avseendet fann han att Sovjetunionen uppenbarligen brustit i att leva upp till sina åtaganden i Helsingfors.

Församlingen antog efter debatten enhälligt en resolution (nr 729) med uppmaning till Europarådets medlemsländer att bistå flyktingarna från Afghanistan i samarbete med de internationella organisationer, som verkar i detta syfte samt att uppmuntra en politisk utveckling som gör det möjligt för flyktingarna att snarast återvända hem.

Till *minisessionen* hade Lopez Henares också utarbetat en rapport om *säkerhet och samarbete i Europa* (dok. 4560). I denna tecknade han läget inför det uppföljningsmöte inom ramen för den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen (ESK), som skulle inledas i Madrid i november 1980. I rapporten lämnades en redogörelse för de möten som ägt rum inom ESK-processens ram sedan det förra uppföljningsmötet i Belgrad samtidigt som en relativt mörk bild tecknades av utsikterna till framgång i Madrid. Huvuddragen i denna bild utgjordes av Sovjetunionens inmarsch i Afghanistan, förvisningen av Dr. Andrej Sacharov samt de radikalt försämrade förbindelserna mellan de båda supermakterna.

Särskilda yttranden förelåg från utskottet för förbindelserna med europeiska icke-medlemsländer (dok. 4550), utskottet för vetenskap och teknologi (dok. 4561), ekonomiska utskottet (dok. 4568), kultur- och utbildningsutskottet samt en muntlig rapport från juridiska utskottet.

Debatten i ständiga utskottet blev stundtals livlig. Från brittiskt konservativt håll önskade man att det resolutionsförslag som bifogats Lopez-Henares rapport borde ändras i sådan riktning att uttryck gavs för att möjligheterna till framgång vid ESK-mötet i Madrid var ytterst små mot bakgrund av Afghanistan-krisen. Både rapportören Lopez-Henares och flera socialdemokratiska ledamöter vände sig häremot.

Anita Gradin anförde på egna och Anders Björcks vägnar att man delade församlingspresidentens uppfattning att ESK-mötet i Madrid skulle komma att bli årets viktigaste möte i Europa. Eftersom Europarådet omfattar

tjugoen av de länder som deltar i ESK borde man kunnat vänta ett både fylligare och mer balanserat resolutionsförslag, framhöll Gradin. Det var visserligen riktigt att det ankom på regeringarna att utforma detaljerna i resp. lands ståndpunkter men det borde vara parlamentarikernas plikt att ange inriktningen av dessa ståndpunkter. Hon uttryckte därför förhoppningen att Europarådet och den parlamentariska församlingens ledamöter inför och vid uppföljningsmötet i Madrid skulle verka för preciserade förslag rörande exempelvis sänkta trösklar för förhandsanmälan av truppförflyttningar på marken, i luften och till sjöss samt att Helsingforsaktens bestämmelser skulle utvidgas att omfatta vidare och mer bindande åtgärder som kan upprätthållas inom definierade geografiska områden. Inom korg III-området önskade Gradin och Björck se förbättringar för både enskilda och grupper att få pass och visa, lägre avgifter för dessa dokument samt nedbringande av tiden för behandling av ansökningar för dem. De underströk vikten av att informationsflödet tillåts öka mellan dem som har olika religiös tro.

I den resolution som antogs med en avståenderöst (nr 732) uttrycks tillfredsställelse med att ESK-mötet i Madrid synes kunna äga rum trots det försämrade internationella politiska klimatet. Särskilt pekar man på Afghanistankrisen och de försämrade förhållandena för dem som i Östeuropa agerat för att främja tillämpningen av slutakten från Helsingfors. Församlingen understryker att avspänningen är universell och odelbar och förkastar argument som vill göra gällande att påtalande av missförhållanden när det gäller tillämpningen av mänskliga rättighetsprinciper skulle utgöra inblandning i staters inre angelägenheter. En viss ljusning noteras när det gäller familjeåterförening där någon av parterna bor i Bulgarien, Ungern, Polen eller Rumänien. Däremot noteras klart försämrade arbetsförhållanden för journalister i Sovjetunionen, DDR och Tjeckoslovakien.

Vid *septembermötet* genomfördes en debatt om det instundande ESK-mötet i Madrid utan att någon resolution antogs. I debatten påminde Björn Molin om det svenska förslaget om en europeisk nedrustningskonferens. Molin hoppades att uppföljningsmötet i Madrid skulle leda till beslut om en europeisk nedrustningskonferens och förklarade att denna kunde utgöra kulmen på olika ansträngningar till förmån för nedrustning. Väl förberedd skulle en sådan konferens kunna leda till konkreta nedrustningsåtgärder, som i sin tur skulle kunna främja det arbete som bedrivs i Genève med samma syfte. Mot bakgrund av att konferensen om uppföljning av icke-spridningsavtalet misslyckats i Genève under augusti tidigare under året ansåg han det vara särskilt viktigt att använda andra förhandlingslösningar såsom exempelvis en europeisk nedrustningskonferens. Han erinrade om utrikesminister Ullstens upprepade inbjudan till en sådan konferens i Sverige och hoppades att Europarådets medlemsländer ville stödja konferensen.

David Atkinson, brittisk konservativ, hade till *april*mötet utarbetat en rapport på uppdrag av utskottet för förbindelserna med europeiska icke-medlemsländer. I denna rapport om *ytttrande-, samvets- och religions-*

*frihet i Östeuropa* tecknade han läget där inför ESK-uppföljningsmötet i Madrid. Atkinson analyserade i tre avsnitt innehållet i Sovjetunionens konstitution på detta område och läget i praktiken, innehållet i den internationella rätten när det gäller yttrande-, samvets- och religionsfrihet samt vilka åtgärder som är nödvändiga för att skydda dessa rättigheter.

I den resolution (nr 730) som församlingen antog enhälligt uttrycks oro över att princip 7 i ESK-slutaktens kapitel om korg I rörande mänskliga rättigheter alltjämt i större eller mindre utsträckning kränks i östeuropiska kommunistiska stater samt att sådana kränkningar står i strid med FN-stadgan, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och FN:s konvention om civila och politiska rättigheter, vilka samtliga biträtts av dessa länder. Europarådets medlemsstater uppmanas därför att i Madrid verka för att mötet där tillsätter en särskild kommission med uppgift att fullständigt undersöka och rapportera om diskriminering och förföljelse på grund av någons tro i någon av staterna som deltar i ESK, vare sig sådana rapporter kommer från enskilda eller grupper samt att denna kommission skall publicera sina slutsatser. Man bör i Madrid verka för att alla fångar som intagits för att de strävat efter uppfyllelse av Helsingfordokumentet skall släppas och deras rättigheter återställas. Amnesti bör utfärdas för alla som fängslats för sin tro eller övertygelse. Alla hinder måste undanröjas för att människor i praktiken skall kunna ge uttryck för sin tro och övertygelse.

När Europarådsförsamlingen samlades tolv dagar efter kuppen i Turkiet och fastställde dagordningen för *septembermötet* upptogs inte frågan om *läget i Turkiet*. Efter debatt i politiska utskottet och på dess rekommendation beslöt församlingen emellertid att ta upp frågan på dagordningen och den behandlades vid tre sammanträden. En turkisk delegation från det upplösta parlamentet deltog. I denna ingick blott fyra av delegationens normalt tolv ledamöter.

När den schweiziske centerdemokraten Ernst Steiner introducerade politiska utskottets rapport (dok. 4621) framhöll han nödvändigheten av att Europarådet fördömer varje maktövertagande med icke-demokratiska medel eftersom sådana strider mot Europarådets stadga. Andra länder i Europa hotades av risker för att deras demokratier undermineras och därför kunde man inte acceptera att utvecklingen i Turkiet bildade mönster. Dessutom måste, enligt rapportören, Europarådet stödja dem som förföljs för sin politiska övertygelse.

Debatten kom att präglas dels av inlägg från dem som önskade ge militärjuntan i Turkiet tid för att skapa lugn och ordning i landet som en förutsättning för en återgång till demokratiskt parlamentariskt styrelseskick, dels av en strävan hos majoriteten av församlingens ledamöter att medverka till ett tryck på militärerna att snarast deklarerat sin vilja att återgå till sådant styre samt därvid bekantgöra en tidsplan för denna process.

Carl Lidbom förmodade att flera medlemsstater önskade blunda för utvecklingen i Turkiet mot bakgrund av landets medlemskap i NATO.

Eftersom landet hade befunnit sig på gränsen till anarki före kuppen hade många sannolikt hoppats på att militärerna skulle återskapa lugn och ordning. Tidigare hade Europarådet inte alltid handlat tillräckligt beslutssamt såsom värnare om mänskliga rättigheter och demokrati. Visserligen hade organisationen omsider kommit att spela en roll i störtandet av de grekiska överstarna men det hade dröjt flera år innan Europarådet handlat.

Lidbom stödde politiska utskottets rapport och de däri intagna utkasten till beslut. Han ifrågasatte emellertid om församlingen handlat rätt när den godkänt fullmakterna för de fyra närvarande turkiska ledamöterna. Kunde dessa fritt ge uttryck för sin uppfattning? Om fyra av tolv var närvarande, var befann sig resten? Vem hade valt ut dem som reste till Strasbourg?

Björn Molin förklarade att församlingen, som representerade demokratiskt valda parlament, inte stillatigande kunde åse militärt maktövertagande i Turkiet. Man måste kritisera avskaffandet av demokratin. En uppriktigt önskan att hålla Turkiet kvar i den europeiska demokratiska familjen kunde, enligt Molin, väl förenas med uppriktiga uttryck för vår uppfattning om det rådande läget.

Han uttryckte oro för de politiker som fängslats och för den fackliga rörelsens framtid i Turkiet. Med särskilt allvar noterade han rapporter om kränkningar av mänskliga rättigheter. Eftersom Turkiet inte längre var en parlamentarisk demokrati ifrågasatte han om landet kunde fortsätta som medlem i Europarådet. Visserligen hade militärerna förklarat att de småningom önskade återgång till demokratiskt styre. Spåren förskräckte emellertid i det att militärdiktaturer aldrig kan främja demokratin, det är alltid en väg bort från det målet. En militärdiktatur kunde därför aldrig vare sig rättfärdigas eller ursäktas.

Församlingen fattade två beslut utan negativa röster men med ett tiotal avståenderöster. I rekommendationen (nr 904) hänvisas till artikel 3 i Europarådets stadga vari förutsättningarna för medlemskap anges. Regeringen i Turkiet uppmanas att respektera den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, att utan dröjsmål frige alla valda politiker som inte gravt brutit mot lagar som gällde före den 12 september, att vidta omedelbara åtgärder syftande till återgång till demokrati, vilket bl. a. innebär rätten att bilda politiska partier, fackföreningar och rätten att fritt få ge uttryck för sin mening. Europarådets ministerkommitté uppmanas att noga följa utvecklingen i Turkiet i samarbete med församlingen samt att påminna den turkiska regeringen om att ministerkommittén är skyldig att handla i enlighet med stadgans artikel 8 om inte den turkiska regeringen uppfyller församlingens krav. Artikel 8 behandlar formerna för suspension och uteslutning ur organisationen.

I ett direktiv (nr 392) noterar församlingen att fullmakterna för den turkiska delegationen inte utlöper förrän den 11 maj 1981 samt att turkiskt deltagande kommer att upphöra därefter om inte nya val hållits i landet dessförinnan. Oro uttrycks över att majoriteten av den turkiska delegationen



inte var närvarande vid septembermötet, varför församlingspresidenten ges i uppdrag att undersöka vad som hänt de frånvarande parlamentarikerna. Politiska utskottet får i uppdrag att noggrant följa utvecklingen i landet på ett sådant sätt att ingen turkisk delegat hindras från att delta i församlingens arbete. Dessutom beslutar församlingen att föra upp frågan om den turkiska delegationens deltagande i församlingsarbetet på dagordningen för mötet i januari 1981.

Till *januarimötet* hade den österrikiske ledamoten Ludwig Steiner (österrikiska folkpartiet) utarbetat en rapport (dok. 4657) om *läget i Turkiet*. Han hade i början av januari besökt Turkiet tillsammans med den spanske socialisten Yanez-Barnuevo. Rapporten andades en viss förståelse för att läget före kuppen den 12 september 1980 kunde ha medfört stöd för kuppen hos breda lager av det turkiska folket. Steiner redovisade noggrant vad han erfarit av företrädarna för de turkiska myndigheterna. För detta fick han uppbära viss kritik från majoriteten av de mer än 50 talarna i debatten. Flertalet inlägg fokuserade nämligen på nödvändigheten av att man sätter juntan under *press* för att förmå den att precisera tidpunkten för och *sättet* på vilket en återgång till demokratin skall *ske* och på det ohållbara i längden i att ett land som inte är en demokrati tillåts fortsätta som medlem i Europarådet. En minoritet bland talarna, främst företräd av de turkiska ledamöterna och några konservativa briter, såg i *stället* en fara i att pressa militärerna för hårt eftersom detta skulle kunna medföra att landet fjärmades från den västeuropeiska gemenskapen.

Anita Gradin framträdde tidigt i debatten och ansåg att det faktum att församlingen avhandlade Turkietfrågan var viktigt i sig. Hon erinrade om att försök gjorts från turkisk sida och bland ledamöter i församlingen att förhindra sådan debatt. Att dessa krafter fortfarande utgjorde en minoritet av ledamöterna fann hon hoppingivande. Syftande på ministerkommitténs *beslut* att inte föra upp Turkietfrågan permanent på sin dagordning uttryckte hon förhoppning om att Europarådets båda huvudorgan skulle kunna förena sig i ansträngningarna att noggrant följa utvecklingen i landet.

Gradin förstod de svårigheter som det turkiska folket genomgått före kuppen och beklagade det förfall för den demokratiska parlamentarismen som landet genomgått. Steiners rapport förmedlade intrycket av vissa förbättringar i vad avser den personliga tryggheten i landet, men hon underströk att varken de händelser som föregick kuppen eller de svårigheter som nu fanns att åstadkomma fullkomligt lugn fick utgöra ursäkter för juntan att fastställa *sättet* på vilket en återgång till demokrati skulle *ske* och än viktigare, när så skulle *ske*. Brister i *dess*a hänseenden skulle bara utgöra argument för dem, som med rätta, läser historien så att militärregeringar endast är beredda att överlämna makten till civila demokratiska organ om de försätts under tryck att göra detta.

En särskild anledning att nära följa utvecklingen i landet också i ministerkommittén var, enligt Gradin, att detta skulle möjliggöra snabbt

agerande i enlighet med Europarådets stadga om läget skulle kräva det. Enligt vad som framkom i rapporten fanns det anledning att befara att detta skulle komma att bli nödvändigt inom kort. Hon uttryckte förvåning över att Steiner i sin rapport inte medtagit det förtryck som utövas mot fackliga organisationer i Turkiet och refererade till de erfarenheter som bl. a. ordföranden i Kommunalarbetareförbundet gjort då han medverkat i de offentliganställdas fackliga internationals besök i landet. Gradin redogjorde för den tortyrbehandling som den turkiske facklige ledaren Bastürk blivit utsatt för. Avslutningsvis menade Gradin att om inte några förändringar i positiv riktning skett då församlingen samlades i maj 1981 var det absolut nödvändigt att rekommendera agerande från Europarådets sida i enlighet med de regler som finns inskrivna i stadgan.

Efter att ha konstaterat att demokratin inte längre tillämpades och att tortyr och annan förnedrande behandling förekom i Turkiet frågade Björn Molin om landet kunde fortsättas som medlem i Europarådet. De förklaringar som generalen Evren lämnat om att man avsåg sammankalla en konstitutionsförsamling i augusti 1981 och att dess samlande skulle innebära uteslutning av några politiker från politisk verksamhet samt tillskapandet av en senat med de befogenheter som det nuvarande militärrådet hade, fann Molin föga hoppgivande. Sådana planer svarade inte mot de krav som ställs på demokrati och folklig suveränitet. Han uttryckte stor oro för de kristnas situation i landet. Via kyrkornas kommitté bland turkiska invandrare i Europa hade han erfarit att man våldfört sig på kyrkor, kristna skolor och enskilda kristna i Turkiet. Det föreföll därför som om också religionsfriheten, som är en grundläggande mänsklig rättighet, hotades i landet. – I likhet med protesterade den turkiske ledamoten Üstünel, som ansåg dessa uppgifter grundlösa.

Ett land utan fria politiska partier, utan fria fackföreningar och utan fria kyrkor kunde aldrig betecknas som en demokrati, inte heller kunde en sådan situation rättfärdigas av något inre hot. Därför ansåg Molin, att, om inga tecken visades på återgång till demokrati i Turkiet, frågan om suspension av Turkiets medlemskap i Europarådet måste tas upp till prövning vid församlingens möte i maj 1981 i enlighet med stadgans regler. Han hoppades emellertid att detta inte skulle bli nödvändigt.

I det direktiv (nr 395) som församlingen antog med stor majoritet upprepades det krav som församlingen reste i rekommendation nr 904 vid oktobermötet 1980, att den turkiska regeringen noggrant anger på vilket sätt och när demokratiska institutioner skall återupprättas så att de återspeglar folkets fritt uttryckta vilja samt ger fullständig politisk frihet samt frihet åt fackföreningar och pressen. Församlingen anser att demokratiska principer inte tillämpas i Turkiet, att inte heller mänskliga rättigheter respekteras eftersom det av rapporter framgår att tusentals människor arresterats och fängslats utan rättegång, att flera fall av tortyr förekommit trots att premiärministern den 6 december 1980 förklarat sig vara fast besluten att låta



undersöka rapporterade fall av tortyr och om nödvändigt lagföra dem som gjort sig skyldiga därtill, att press och annan publicistisk verksamhet de facto censureras samt att andra brott mot den europeiska mänskliga rättighetskonventionen förekommit. Över det förhållandet att dödsdomar verkställts i strid med tidigare praxis, men i formell överensstämmelse med lagen, uttrycker församlingen oro.

I operativt hänseende ges församlingens politiska utskott i uppdrag att noggrant följa utvecklingen i Turkiet. Ständiga utskottet instrueras att behandla läget i landet vid sitt möte den 26 mars 1981 och församlingen beslutar att på nytt ta upp frågan vid sitt majmöte.

Under *septembermötet* avhandlades också inom ramen för debatten om ESK-mötet i Madrid läget i *Bolivia*. Carl Lidbom hävdade att Europarådet borde ägna denna fråga uppmärksamhet trots att landet upplevt 200 militärkupper på 150 år. Anledningen till intresset stod att söka i det förhållandet att kuppen i juli 1980 tragiskt avbrutit en lång och svår demokratiseringsprocess. De som nu tagit makten tillhörde den värsta sortens reaktionärer och de var influerade av krafter i utlandet, särskilt Argentina. Lidbom hade nyligen besökt Bolivia och mött personer som fängslats, förhörts och torterats, många gånger av personer med argentinsk brytning. De nuvarande makthavarna betecknade han som värre än reaktionärer eftersom de var gangstrar och knarkhandlare. En facklig delegation hade besökt landet och en svensk medlem hade därvid förhörts av landets inrikesminister, som var chef för politiska polisen. – Lidbom uttryckte sin uppskattning över den katolska kyrkans insatser och pekade särskilt på de bolivianska biskoparnas verksamhet.

Församlingen antog en resolution (nr 742) i vilken militärregimen i Bolivia uppmanas att omedelbart upphöra med terroraktiviteterna för vilka civila medborgare faller offer, att upphöra med det systematiska bruket av tortyr, att upplösa koncentrationslägren samt att frige samtliga politiska fångar. Europarådets medlemsstater uppmanas att inte erkänna militärregimen, att avbryta allt bistånd till och ekonomiskt samarbete med landet, att stödja dem som önskar lämna landet av politiska skäl och bistå dem när de lyckats lämna landet samt att stödja de stater med demokratiskt styrelseskick i Andinska paktens som fördömt kuppen i Bolivia.

På uppdrag av politiska utskottet hade Robert E. Kriepps, socialist från Luxemburg, till septembermötet utarbetat en rapport om *nödvändigheten av att bekämpa nyfascistisk propaganda och dess rasistiska aspekter* (dok. 4590). I sin introduktion konstaterade Kriepps att rapporten dessvärre var aktuell mot bakgrund av det som hänt barn i Antwerpen, Hamburg och Marseilles, händelserna i Bologna och München samt våldsangreppen mot judar i Frankrike. Kampen mot fascismen måste drivas med kraft, hävdade han, särskilt som demokratier inte är immuna mot denna farsot.

Församlingen fördömer i sin resolution (nr 743) olika former av nyfascism och nynazism och uppmanar regeringarna att lagstifta i syfte att ytterligare

begränsa möjligheterna för sådana rörelser att verka. Journalisters ansvar i samband med information som kan främja rasism och elitism framhävs samtidigt som regeringarna uppmanas att intensifiera ansträngningar på kultur- och utbildningsområdet till förmån för ökad förståelse hos de unga för de demokratiska värdena.

Inom utskottet för förbindelser med europeiska icke-medlemsländer hade den maltesiske nationalisten Vincent Tabone utarbetat en rapport om *mänskliga rättigheter i Sovjetunionen* (dok. 4581) och den brittiske konservative ledamoten David Atkinson en om *församlingsfrihet i Östeuropa* (dok. 4582). Församlingen slår i sin resolution (nr 739) fast att icke-inblandning i ett lands interna angelägenheter inte kan användas som argument, när det är fråga om mänskliga rättigheter och tillbakavisar sovjetiska argument, som syftar till att hindra stater som undertecknat ett internationellt avtal från att försäkra sig om att en annan signatärmakt fullgör sina förpliktelser enligt detta avtal. I resolutionen uttrycks stor oro över att sovjetiska myndigheter utvidgat förföljelserna av oliktankande i syfte att på kortaste möjliga tid göra sig av med dem, särskilt medlemmar i grupper som ägnar sig åt att följa upp Helsingforsavtalets efterlevnad. Församlingen välkomnar de framgångar som de polska arbetarna vunnit inom ramen för den polska konstitutionen och det fredliga sätt på vilka de åstadkommit. Stöd uttrycks för deras rättmätiga krav på att få organisera oberoende, fritt valda fackföreningar. Också kravet på att kyrkan skall få tillträde till media stöds. Bland rekommendationerna märks att Europarådets medlemsstater i FN bör verka för utarbetandet av en konvention som förbjuder och bestraffar missbruket av psykiatrisk vård för politiska syften.

Anita Gradin tecknade i sin rapport (dok. 4580) en mycket mörk bild av *läget för judarna i Sovjetunionen*. I sin introduktion visade hon hur man från de sovjetiska myndigheternas sida under året drastiskt begränsat möjligheterna för ryska judar att utvandra. Bl. a. hade denna begränsning åstadkommit genom att endast de som fått inbjudan att komma till Israel från sina föräldrar eller barn där tillåtit utvandra. Detta innebar avsteg från den praxis som tillämpats under de senaste tio åren. Ett av skälen till de sovjetiska myndigheternas ändrade attityd kunde, enligt Gradin, vara att ett ökat antal judiska emigranter valde att slå sig ned någon annanstans än i Israel och då särskilt i Förenta staterna. Denna grupp hade under förra året stigit till 67 % av dem som utvandrade. I sin tur berodde detta på att man i Sovjetunionen uppenbarligen valt att ge utvandringstillstånd till sådana judar som av olika skäl var kända för att inte i första hand önska utvandra till Israel. Den nya utvandringspolitikens hade därför lett till att antalet "refuseniks" – personer som vägrats utvandringstillstånd – stigit markant under det gångna året med många personliga tragedier som följd. Hon konstaterade att judarna i Sovjetunionen behandlas långt sämre än andra minoriteter i landet. Möjligheterna för dem som önskar praktisera judendomen och traditionellt kulturliv enligt judiskt mönster var mycket begränsade och den antisemitiska

propagandan stegrades år från år.

Sovjetunionen uppmanas i församlingens resolution (nr 740) att påskynda behandlingen av visumansökningar, att frige dem som fängslats för att de sökt utvandra och förena sig med sina familjer. Anatoly Scharanski, Ida Nudel och Josef Mendelevich nämns särskilt. Dessutom uppmanas Sovjetunionen att upphöra med all rasdiskriminering och spridning av rasinspirerad propaganda samt att utvidga möjligheterna för studium av judiska språk. – Europarådets medlemsländer uppmanas att vid ESK-konferensen i Madrid pressa Sovjetunionen till efterlevnad av slutaktens bestämmelser och att se till att de frågor som behandlas i församlingens resolution tas upp i Madrid.

Vid januarimötet 1980 väckte Carl Lidbom en motion om *mänskliga rättigheter och tillämpningen av internationell rätt på av Israel sedan 1967 ockuperat område*. I församlingen väcktes därefter följdmotioner om läget för judar i Libanon och Syrien. I Lidboms motion var tanken att Europarådsförsamlingen genom särskilda undersökningar skulle fastställa sakläget i området. Sommaren 1980 fattade församlingens politiska utskott enhälligt beslut om att en sådan undersökning skulle ske skyndsamt. Församlingens styrande organ, byrån, beslutade emellertid i november att undersökningen skulle vara inopportun f. n. Till *januarimötet* 1981 motiverade Lidbom om att församlingen skulle dela politiska utskottets bedömning och således godkänna att utskottet fick företa undersökningar på platsen av förhållandena (dok. 4667). Motionen avlogs med en majoritet i storleksordningen 55 mot 25 med några avståenderöster.

När Lidbom utvecklade skälen för sin motion framhöll han att han inte önskade diskutera huruvida Israel kränkt arabernas rättigheter. Däremot berörde byråns beslut två grundläggande principfrågor, nämligen huruvida byrån borde inskränka sina aktiviteter till administrativa och budgetära frågor eller om den skulle agera som om den vore ett överutskott. Man hade valt det senare alternativet. Vägran att bevilja en resa till området för politiska utskottets underutskott för Mellanöstern hade inte motiverats av budgetskalet utan av att resan inte ansågs opportun av politiska skäl. Denna attityd, i uppenbar strid med politiska utskottets, var oacceptabel. Skyddet av mänskliga rättigheter borde vara en grundläggande målsättning för Europarådet. Ingen annan internationell organisation hade samma ansvar på detta område. Byråns inställning innebar att skyddet för mänskliga rättigheter i ett land som har observatörsställning i Europarådet reducerades till en fråga om opportunitet. Lidbom ansåg att om församlingen inte underkände byråns beslut skulle risken vara stor för att Europarådet förlorade sin trovärdighet av fruktan för att stöta sig med en vänligt sinnad regering.

Den franske gaullisten Jacques Baumel, som var politiska utskottets generalrapportör, hade till januarimötet framlagt den årliga rapporten om *Europarådets allmänna politiska målsättning* (dok. 4656). Rapporten, som

formades till en rundmålning av världsläget, redovisade öst-väst-relationerna i ljuset av ESK-uppföljningen i Madrid, speglade den senaste tidens utveckling i Polen och koncentrerade intresset i Mellanösternkomplexet på konflikten Iran-Irak. Israelisk-arabiska problem gavs denna gång mindre uppmärksamhet. Kortare avsnitt behandlade euro-amerikanska förbindelser och läget på Nordirland.

I debatten deltog, mot bakgrund av att intresset huvudsakligen knöts till Turkietfrågan vid denna delsession, ett mindre antal talare. Carl Lidbom framhävde vikten av att Europarådet ägnar mänskliga rättighetsfrågorna ökad uppmärksamhet. I sin teckning av världsläget erinrade han om den sovjetiska invasionen av Afghanistan och deportationen av dr Andrej Sacharov, den Iran-irakiska konflikten, utvecklingen i södra Afrika och Latinamerika samt valet av ny president i Förenta staterna, vilket skulle kunna leda till drastiska förändringar av Förenta staternas utrikespolitik. Lidbom ansåg att församlingens ledamöter måste inse att i en värld med ökad spänning var deras ansvar större än förut. Europarådets medlemmar måste noggrant följa utvecklingen för mänskliga rättigheter i hela världen. Även om det försiktiga beslut som församlingen fattat i Turkietfrågan sannolikt var vist, fann han att andra beslut som fattats vid mötet var mindre positiva. Han syftade på det negativa beslutet om undersökning av kränkningar av mänskliga rättigheter i Mellanöstern och undersökningen av sanningen bakom Amnesty Internationals rapporter om förekomsten av tortyr i några av Europarådets medlemsstater. Han hoppades att dessa beslut var mindre misstag och förutskickade att han tänkte återkomma med initiativ i dessa frågor. Han bedömde det som meningslöst att församlingen kritiserade behandlingen av judar i exempelvis Sovjetunionen om den inte också granskade vad som sker i turkiska och spanska fängelser.

Den resolution som församlingen antog (nr 746) speglar de frågor som behandlades i Baumels rapport i den anda som kommit till uttryck i församlingens beslut under det gångna året. Sedan rapport inkommit om att UNRWA (FN:s hjälporganisation för Palestinaflyktingar) till sommaren 1981 på grund av brist på pengar kraftigt måste inskränka sitt engagemang på skolområdet, framlade Anita Gradin tilläggsförslag till resolutionen, vilka antogs. I dessa pekades på de allvarliga följderna av ett sådant beslut samtidigt som de medlemsregeringar som ännu inte gjort detta, uppmanas att omedelbart öka sina bidrag till UNRWA.

#### 4. Ekonomiska frågor, utvecklingssamarbete

Den tyske socialdemokraten Uwe Holtz hade till aprilmötet på ekonomiska utskottets vägnar framlagt en rapport om utvecklingssamarbete och förberedelserna för FN:s tredje utvecklingsårionde (dok. 4513). Wolfgang Blenk, österrikiska folkpártiet, hade framlagt en rapport om FN:s konferens

*rörande teknik och vetenskap för utveckling*, som ägde rum i Wien i augusti 1979.

I introduktionen av rapporten framhöll Holtz att norra och södra halvklotet åtskiljs av en fattigdomsridå. En huvuduppgift för nord-sydsamarbetet var därför att riva ned denna såsom ett led i freds- och avspänningsprocessen. Brandtrapporten utgjorde ett utmärkt bidrag härvidlag. Han ansåg att rustningsbegränsning borde utgöra en integrerad del av utvecklingsstrategin, som borde syfta till social rättvisa och en människovärdig tillvaro. Utvecklingsansträngningarna i u-länderna borde förhindra främmande dominans och inblandning. Han ansåg att nord-syddialogen inte kunde utvecklas om den utsattes för inflytande från maktpolitiska överväganden. Freds- och avspänningspolitiken måste omfatta också tredje världen och detta måste i framtiden innebära deltagande av de östeuropeiska länderna.

Blenk redogjorde för utvecklingen vid FN:s konferens om vetenskap och teknologi för utveckling i Wien i augusti 1979 och menade att en särskilt viktig faktor i en integrerad utveckling var överföring av teknologi. Industriländerna borde inte bara förse utvecklingsländerna med utbildnings- och informationssystem utan också medverka till att skapa förutsättningar i mottagarländerna för att dessa kunde komma till användning. Samtidigt borde mottagarländerna precisera sina egna behov så att den teknologi som överförs anpassas till deras behov. Han berörde också forskarflykten från u-länderna och underströk att det brådskar att förse studenterna i u-länderna med utbildningsmöjligheter hemma.

I den resolution som församlingen antog (nr 726) uppmanas Europarådets medlemsländer att vid utarbetandet av strategin för tredje utvecklingsåriondet verka för att människornas basbehov tillgodoses både på det materiella och intellektuella området. Därvid bör i-länderna stödja u-ländernas ansträngningar för ekonomiska och sociala reformer, landsbygdsutveckling, ekologiska program, decentralisering av industrin samt aktivare medverkan av de fattiga i utvecklingsansträngningarna. Medlemsländerna uppmanas att stödja förslagen i Brandtkommissionens rapport och därvid bl. a. verka för ökat finansiellt bistånd till tredje världen, för genomförande av en ny energistrategi, för ett balanserat program avseende industriell anpassning och omstrukturering, för en översyn av villkoren för lån från Internationella valutafonden samt automatiska vinstöverföringar genom internationella exportskatter vid vapenaffärer och vid utvinning av havsbottnens resurser i områden utom nationell jurisdiktion.

På förslag av ekonomiska utskottet antogs en resolution (nr 731) om *effekterna av den senaste tidens prisinstabilitet för guld*. Den brittiske konservative ledamoten Toby Jessel hade framlagt en rapport i ärendet (dok. 4520).

Till minisessionen hade den tyske liberale ledamoten Manfred Vohrer på ekonomiska utskottets uppdrag utarbetat en rapport (dok. 4555) om

*framtidsutsikterna för små och medelstora företag* dvs. företag med upp till 500 anställda. I rapporten hävdades vikten av att samhällets byråkrati eller en snårskog av svårtolkade bestämmelser inte får lägga hämsko på möjligheterna för små och medelstora företag att dels starta, dels leva vidare och utvecklas. Riskerna var stora för att denna mindre företagsform, som i rapporten ansågs viktig för att bibehålla och stärka konkurrens- och innovationsbenägenhet i en fri marknadsekonomi, skulle förtvina.

I den rekommendation som ständiga utskottet antog på församlingens vägnar (nr 895) uppmanas ministerkommittén att genom övervakningsåtgärder se till att rättvisa konkurrensförhållanden främjas, att åtgärder vidtas för att på det sociala och skattemässiga området skapa gynnsamma förutsättningar för de små och medelstora företagens bidrag till ekonomiskt och socialt framåtskridande och skapande av sysselsättningstillfällen. Vidare bör ministerkommittén se över möjligheterna för att dessa företag får tillgång till statliga och kommunala finansieringsresurser. De bör också ges stöd för att kunna söka sig ut på exportmarknaden. Reglerna för överlåtelse av sådana företag bör ses över så att det blir lättare för grundarna att avyttra dem. Bland rekommendationerna märks också att Europarådets medlemsregeringar uppmanas att medverka till att dessa företag erbjuds ökade möjligheter att delta i biståndprojekt.

I januari 1980 avhandlade församlingen frågan om effekten av användning av mikroprocessorer i stor skala. I slutet av april samma år hölls ett kollokvium i Strasbourg om de ekonomiska effekterna av rymdteknologin och annan avancerad teknologi. Den belgiske kristdemokraten John van Waterschoot hade på ekonomiska utskottets uppdrag utarbetat en rapport (dok. 4556) i vilken han redovisade vad som förevarit vid kollokviet. David Atkinson, brittisk konservativ, hade på teknisk-vetenskapliga utskottets vägnar utarbetat ett yttrande (dok. 4559). I båda rapporterna uttrycks oro för den europeiska rymdorganisationens, ESA, framtid mot bakgrund av att stater som i och för sig deltar i ESA:s arbete inte dragit sig för såväl multi-som bilaterala rymdsatsningar utom ramen för ESA:s verksamhet. Det ständiga utskottet antog på församlingens vägnar ett direktiv (nr 391) i vilket man beslutar att mot slutet av året genomföra ett offentligt parlamentsförhör om de ekonomiska och sociala effekterna av avancerade teknologier.

Europarådsförsamlingens årliga granskning av OECD:s verksamhet ägde som vanligt rum under septembermötet. I debatten deltog, förutom församlingsledamöterna, generalsekreteraren i OECD, Emile van Lennep samt parlamentariker från andra OECD-länder, denna gång Australien, Canada, Finland, Japan och Förenta staterna. Van Lennep ägnade en väsentlig del av sitt tal åt oljekrisen. Enligt hans uppgift var EG:s bruttonationalprodukt då ca 5 % lägre än vad som skulle varit fallet utan de senaste oljeprisökningarna. Den strategi han rekommenderade var dels efterfrågedämpande åtgärder, dels åtgärder för att öka utbudet. Även om oljeprisökningarna i sig hade en deflationistisk, efterfrågedämpande, effekt

hade studium av den första oljekrisen visat att en snabb minskning av konsumtionen var nödvändig, detta främst för att skapa utrymme för den exportökning som erfordras för att kunna betala de högre oljenotorna. Produktiva investeringar måste uppmuntras och positiva anpassningsåtgärder vidtas. En rörelse bort från temporära insatser för att rädda sysselsättning mot åtgärder för att förbättra såväl arbetskraftens som kapitalets respons till marknadens krav var nödvändig.

Under första halvåret 1980 var den genomsnittliga inflationstakten i OECD hela 15 %. Under andra kvartalet började emellertid effekten av den minskade köpkraften verka, vilket märkts främst inom bilsektorn.

Även om arbetslöshetsprognosen för mitten av år 1981 pekade mot 7 % fick inte detta föranleda regeringarna att söka hålla nere arbetslösheten med ökade utgifter. Det hade visat sig vara en i dagens inflationsekonomi direkt skadlig åtgärd. Enda botemedlet var att återställa villkoren för icke-inflatorisk tillväxt. I mellantiden fick riktade åtgärder sättas in mot de mest drabbade grupperna. En möjlighet som ofta diskuterats var arbetsdelning. Om man emellertid inte också kunde komma överens om inkomstdelning och delning av eventuell inkomstökning, var risken även här stor för inflationsdrivande effekter.

Infördebatten hade framlagts en huvudrapport från ekonomiska utskottet (dok. 4592) samt yttranden från flera andra utskott, nämligen utskottet för vetenskap och teknologi, regionalutskottet (dok. 4596), jordbruksutskottet (dok. 4593) samt kultur- och utbildningsutskottet (dok. 4603). – Församlingen antog en omfattande resolution (nr 737) vari OECD:s olika verksamhetsgrenar kommenteras.

Lennart Pettersson, som är församlingens rapportör i frågan om *internationell skatteflykt*, framlade vid septembermötet en rapport (dok. 4591) om det symposium som ägde rum i detta ärende i Strasbourg den 5–7 mars 1980. Pettersson kunde i sin introduktion av rapporten konstatera att symposiet blev en stor framgång både sakligt sett och när det gällde den presstäckning det fått. Han föreslog att ministerkommittén i samarbete med OECD nu borde verka för utvidgat multilateralt samarbete på detta område, något som man nått enighet om på symposiet. Något nytt beslut från församlingens sida krävdes inte eftersom den i sin rekommendation 833 från april 1978 redan uttalat sin uppfattning.

Flertalet talare instämde i Petterssons positiva bedömning av symposiet och önskvärdheten av vidgat europeiskt samarbete för att stävja skatteflykten. Egentligen var det endast den schweiziska kristdemokraten Josi Meier, som ansåg att det multilaterala tillvägagångssättet var felaktigt. Hon ansåg i stället att varje land enskilt skulle vidta de åtgärder som det självt ansåg bäst lämpade.

Spanjoren José Luis Lopez Henares, demokratiska centerunionen, och den turkiske folkrepublikanen Besim Üstünel hade på politiska och ekonomiska utskottens uppdrag till septembermötet utarbetat en rapport om



samarbete mellan *Nord- och Sydeuropa* som ett led i uppföljningen av det beslut som församlingen fattade i denna fråga redan 1979 (rek. 861). Debatten samlade denna gång huvudsakligen talare från sydeuropeiska delegationer. – I den omfattande rekommendation som församlingen antog (nr 905) märks bl. a. förslag om att ministerkommittén skall ägna särskilda möten uteslutande åt det europeiska nord-sydsamarbetet, ökat tekniskt och ekonomiskt bistånd till Sydeuropa, vidgat mandat för den särskilda fonden för återanpassning av flyktingar samt tillsättandet av en särskild post som samordnare inom Europarådet av utvecklingsansträngningarna inriktade på Sydeuropa. En allmänt hållen vädjan framförs om att andra ministerier än utrikesministerier, vart och ett inom sin intressesfär, söker bidra till en minskning av obalansen mellan länderna i södra och norra Europa.

### 5. Sociala frågor, hälsovård

Till *aprilmötet* hade den franske vänsterradikalen Maurice Brugnon utarbetat en rapport om *fattigdomen i Europa* (dok. 4508). Gaullisten Camille Petit hade på kultur- och utbildningsutskottets vägnar utarbetat ett yttrande i samma ärende (dok. 4511). Rapporten behandlade det bistånd som finns tillgängligt för dem som är fysiskt och psykiskt isolerade i samhället. Många lider av fattigdomens konsekvenser så att en ond cirkel skapas. Brugnon ansåg att det i och för sig var riktigt att Europarådet ägnade sig åt de fattigare länderna men framhöll att det var lika viktigt att man uppmärksammade egna medborgare i svårigheter.

I den rekommendation församlingen antog (nr 893) uppmanas ministerkommittén att undersöka huruvida samhällets institutioner är avpassade för att samordna det arbete som bedrivs av regeringarna och kommunerna för att bekämpa fattigdomen. En minimiinkomst bör fastställas och Europarådets återuppbyggnadsfond vill man ge uppgiften att gradvis bistå i ansträngningar att bygga bort slumområden. Tanken framförs på upprättande i medlemsländerna av rättsinformationscentraler i fattiga områden så att invånarna där bättre skall kunna utnyttja sina lagliga rättigheter till hjälp.

På något längre sikt rekommenderas ministerkommittén att i den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och i den europeiska sociala stadgan inarbeta rätten till minimilön, dräglig bostadsstandard och yrkesutbildning.

Nationella rapporter ingivna med tvåårsintervall från de fördragsslutande parterna är ett grundläggande element i uppföljningen av den europeiska sociala stadgan. Dessa rapporter sammanställs av resp. lands ansvariga myndigheter på basis av ett frågeformulär som omfattar 83 sidor. Ministerkommittén hade låtit göra en översyn av formuläret och underställt församlingen en ny version. Efter en rapport från den portugisiska socialisten Armando Bacelar (dok. 4565) antog det ständiga utskottet vid *minisessionen* ett yttrande (nr 101) om *översynen av frågeformuläret avseende tillämpningen*



av den europeiska sociala stadgan. I yttrandet lämnas en rad synpunkter på detaljer iförslaget till nytt frågeformulär. Församlingen anmärker att trots de ansträngningar som gjorts att förenkla och klargöra texten så har det nya formuläret en tendens att tolka stadgans bestämmelser restriktivt. Församlingen anser också att det tilltänkta formuläret inte kan spegla verkligheten i de sociala förhållandena eller de framsteg som gjorts i olika länder om det endast grundas på existerande lagtexter samtidigt som man blundar för numeriska data och den nakna verkligheten.

I oktober 1979 hölls i Strasbourg ett seminarium om *frivilliginsatser i u-länderna* under FN:s tredje utvecklingsårstionde. Mrs. Jill Knight, brittisk konservativ, rapporterade vid minisessionen om vad som förevarit i Strasbourg (dok. 4503). Bland punkterna i den rekommendation som antogs (nr 894) kan nämnas att församlingen väcker tanken på att en särskild europeisk status ges dem som gör frivilliginsatser i u-länderna. Detta kan enligt församlingen ske bl. a. genom att frivilligtjänst erkänns som en viktig faktor när det gäller att förbättra levnadsförhållandena för de fattigaste grupperna i u-länderna. Därför bör regeringarna också främja dessa aktiviteter. Möjligheter till frivilliginsatser emellan u-länder inbördes bör också övervägas aktivt. I rekommendationen framhävs att det behövs bättre samordning mellan offentliga myndigheter och frivilligorganisationer på detta område. Man bör på regeringsnivå i varje Europarådsland undersöka möjligheterna att åstadkomma en bättre återanpassning i hemländerna för de frivilligarbetande när de återvänder hem.

Kvinnliga fångar och småbarn, återanpassning till ett vardagsliv i samhället, kort fängelsetid, familjeband och besök, samhällskontakter, arbete, yrkesutbildning, eftervård, socialförsäkringsfrågor och pension, arbetslöshetsunderstöd och utländska fångar var några av de frågor som Marga Hubinek, österrikiska folkpartiet, behandlade i sin till *januarimötet* utarbetade rapport om *fångarnas sociala situation* (dok. 4573). Till det rekommendationsförslag som fogats till rapporten hade Kurt Hugosson och Anita Gradin lagt fram flera tilläggsförslag, som syftade till att i texten ytterligare understryka möjligheterna för fångar att kommunicera brevledes och per telefon, att få permissioner samt att få stöd från samhällets sida vid strafftidens slut. Efter omröstningar kom församlingen blott att anta det tilläggsförslag som syftade till sysselsättningsfrämjande åtgärder för fångar.

Kurt Hugosson menade att också fängelserna måste bli föremål för de socio-ekonomiska och kulturpåverkade förändringar som präglar samhället i övrigt. Han fann grundläggande sociala rättigheter väsentliga för återanpassningen av fångar till ett vardagsliv i samhället på de villkor som samhället fastställt. Att avskärma fångarna från ett liv i frihet innebär i sig att man förlorar sin sociala plattform. Av denna anledning hävdade han att det är väsentligt att banden med samhället utanför fängelset bibehålls så långt det är möjligt under fängelsetiden. Därigenom underlättas återskapandet av den

sociala plattformen efter frigivningen. Hugosson förklarade att han och Anita Gradin lagt fram sina tilläggsförslag mot bakgrund av de goda erfarenheter man vunnit i Sverige under den senaste tioårsperioden efter kriminalvårdsreformen. Hugosson föreslog att ledamöterna gjorde tankeexperimentet att de under ett antal månader helt skulle avskärmade från världen utan möjligheter att kommunicera med någon samt att man för överskådlig tid förlorat sitt arbete samtidigt som man saknade möjlighet att se sig om efter ett nytt. Han förmodade att om experimentet genomfördes det skulle medföra chockerande erfarenheter. Han vädjade till församlingens ledamöter att medverka till att också fångar besparas sådana erfarenheter.

Som konservativ med lång erfarenhet av kriminalvårdspolitik både som domare och politiker kunde Inger Lindquist försäkra församlingen att juridiska utskottet i sin rapport varken föreslagit något orealistiskt, onödigt radikalt eller vänsterbetonat. I stället speglade förslaget lagstiftning som redan tillämpats i flera år och som fungerat tillfredsställande för alla parter, åtminstone var detta förhållandet i Sverige. Det fanns emellertid två problem som hon önskade belysa, nämligen för det första, att det är viktigt att hålla drogmisbrukare och droghandlare skilda från andra fångar. Tyvärr hade man måst uppleva flera tragedier i Sverige. Fångar som aldrig tidigare kommit i kontakt med droger hade blivit svåra missbrukare under fängelsetiden. Det var inte bara fråga om personliga tragedier utan också om ett tungt ansvar för samhället. Lindquist ansåg att om vi tvingas låsa in människor för en tid så måste vi åtminstone se till att de inte blir skadade för livet.

För det andra frågade Lindquist vad man bör göra med de barn som medföljer fängslade mödrar. Hon kunde inte acceptera tanken på att barn skall behöva växa upp i fängelse därför att föräldrar begått brott. Ett fängelse var inte en god uppväxtmiljö. Enda undantaget kunde vara nyfödda som för en tid vistades hos sina mödrar. Också i dessa fall gällde det att skydda människor från att i onödan skadas genom åtgärder från samhällets sida. Beklagligtvis måste vi ha kvar fängelser för att bekämpa kriminalitet men ingen borde lida i onödan på grund av deras existens, föll Lindquists slutord.

I församlingens mycket omfattande rekommendation till ministerkommittén (nr 914) lämnas förslag på åtgärder på samtliga de områden som behandlades i Hubineks rapport.

## 6. Juridiska frågor

År 1973 motionerade medlemmar i de skandinaviska delegationerna om att Europarådet skulle anta en rekommendation att medlemsländerna skulle *avskaffa dödsstraffet*. Under årens lopp beslutade majoriteten i det juridiska utskottet att frågan inte borde tas upp till avgörande i församlingens plenum

trots enträgna ansträngningar från förutvarande Europarådsdelegaten Bertil Lidgards sida. Han var då utskottets rapportör i frågan.

Carl Lidbom hade till *aprilmötet* utarbetat en rapport på juridiska utskottets vägnar om avskaffande av dödsstraffet. I den slutliga lydelsen kom utskottets förslag till resolution och rekommendation att förespråka avskaffande av dödsstraffet blott i fredstid.

I den resolution (nr 727) som församlingen antog med runt hundra ja-röster, ett tiotal nej-röster och några avstående-röster förklaras att dödsstraffet är omänskligt. Församlingen uppmanar parlamenten i de medlemsländer som fortfarande har kvar dödsstraffet i fredstid att avskaffa detta. I en samtidigt med röstsiffrorna 98-25-0 antagen rekommendation (nr 891) konstaterar församlingen att den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter i artikel 2 erkänner varje människas rätt till liv men att utrymme samtidigt lämnas för att avrätta någon om denne befunnits skyldig till brott på vilket enligt lag kan följa detta straff. Mot denna bakgrund rekommenderar församlingen ministerkommittén att ändra innehållet i nämnda artikel för att den skall få en lydelse som överensstämmer med den nyssnämnda resolutionen.

Debattensamlade ett trettiotal talare. Huvuddelen av dem uttalade sig till förmån för resolutionen och rekommendationen i rapporten. Några talare förklarade sig i och för sig hysa stor förståelse för det goda syftet bakom förslagen, men ansåg att tiden ännu inte var mogen för ett så drastiskt steg. Andra höll före att man borde behålla dödsstraffet för särskilt allvarliga brott, varvid några syftade på terroraktiviteter under det att andra hade väpnade rån i tankarna.

När Carl Lidbom introducerade rapporten framhöll han att frågan om avskaffande av dödsstraffet var en av de mest kontroversiella och samtidigt en av de viktigaste frågorna för en organisation vars syfte är att skydda frihet och mänskliga rättigheter. Han väntade att debatten skulle präglas både av känslor och saklighet. Han medgav att rapporten var kort och förklarade att skälet härtill var att ämnet på det intellektuella planet kunde sägas vara uttömt. De som förespråkade bibehållande av dödsstraffet stod kvar vid sina åsikter under det att den allmänna opinionen syntes vara att djungelns lag inte längre är hållbar.

Han konstaterade att några ledamöter i juridiska utskottet ansåg att dödsstraffet räddade tänkbara offer samtidigt som de medgav att det var i det närmaste omöjligt att bevisa dödsstraffets avskräckande effekt. Även om en majoritet i vissa länder ville behålla straffet var det intressant att notera att man inte ville föreslå att avrättningar skulle ske offentligt, något som förmodligen skulle höja den eventuellt förekommande avskräckande effekten. Som Albert Camus hade framhållit i *Reflexions sur la guillotine* skulle den mänskliga naturen vara lika stabil som lagen om denna natur lät sig påverkas av sådant avskräckande. De som önskade bibehålla dödsstraffet var, enligt Lidbom, emellertid ivriga motståndare till något som de ansåg

vara ett djärvt experiment i oroliga tider.

För Lidbom var dödsstraffet omänskligt och oförenligt med andan i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Administrativt mord var ovärdigt civiliserade stater och förnedrande för alla inblandade. Eftersom man vida omkring åsidosatte mänskliga rättigheter fanns det ingen ursäkt för Europarådet, en organisation vars existensberättigande är förknippat med framsteg på detta område, att acceptera sådant åsidosättande. I de flesta av de sju länder, vars straffrätt fortfarande innehåller dödsstraff, hade man regelbundet benådat människor, vilket förvandlat lagarna i detta stycke till döda bokstäver. Blott i Frankrike tillämpades dödsstraffet. I egenskap av europeisk parlamentariker, djupt fäst vid Frankrike, dess språk, tradition och kultur, uttryckte han förvåning och besvikelse över att Frankrike handlar som man gör. Han kunde inte förstå varför det franska parlamentet inte gripit sig an frågan. Europa skulle bli en bättre kontinent och en källa till inspiration om man avskaffade dödsstraffet. avslutade Lidbom.

Inger Lindquist erinrade om att Gösta Bohman varit medförslagsställare till motionen sju år tidigare och om de insatser som Bertil Lidgard på sin tid gjorde som rapportör i ärendet. Hon beklagade att frågan drivits långsamt i alla länder, inkl. Sverige, och sade sig därför förstå att man i mindre lugna samhällen än vårt eget såg svårigheter med att gå raskt fram. Emellertid ansåg hon att man i detta stycke borde se Spanien som föredöme, eftersom man där, trots svårigheter i form av terrorism, nyligen avskaffat dödsstraffet i fredstid. Samtidigt beklagade hon den inställning man i dag har i Frankrike.

I en värld där vi dagligen skakas av nyheter om fattigdom, lidande och död måste vi, framhöll hon, sträva efter att lindra dessa plågor motiverade av vår önskan att skydda liv och värna om respekten för människorna. Om vi då verkligen menar vad vi säger kan vi inte samtidigt beröva någon livet eftersom skyddet för detta är själva grunden för all mänsklig social ordning. Ett samhälle som byggs med lag kan inte acceptera regler som tillåter samhället självt att utöva det mest extrema våldet.

Carl Lidbom var i maj 1979 huvudmotionär till en rekommendation till ministerkommittén att den borde verka för en harmonisering av *lagstiftningen rörande skydd för varumärken*. Enligt motionen borde Europarådet i sina strävanden beakta det arbetesom EG bedriver på området. Detta bordeske i syfte att skapa ett system som står öppet för samtliga medlemsstater i Europarådet.

Den schweiziska kristdemokraten Josi Meier hade till *septembermöret* utarbetat en rapport i frågan (dok. 4595), vars huvudbeståndsdel var ett yttrande från professor A. Troller i Lucern.

I församlingens rekommendation (nr 899) uppmanas ministerkommittén att handla i enlighet med motionärernas förslag. Dessutom inbjuds de Europarådsländer, som ännu inte anslutit sig till Madridöverenskommelsen

den 14 april 1891 om internationell registrering av varumärken att göra detta.

Som ett led i Europarådets stöd för det svenska utkastet till internationell konvention mot tortyr hade juridiska utskottet uppdragit åt den schweiziska kristdemokraten Josi Meier att till *januarimötet* utarbeta en rapport (dok. 4650). I den rekommendation (nr 909) som församlingen antog enhälligt rekommenderas ministerkommittén att verka för att Europarådets medlemsregeringar påskyndar antagandet av konventionen, som utarbetats inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. Europarådsstater som är representerade i FN:s mänskliga rättighetskommission bör förmå kommissionen att noggrant studera det av Schweiz anti-tortyrkommitté och internationella juristkommissionen utarbetade förslaget till tilläggsprotokoll så snart konventionen överlämnats till ECOSOC (FN:s ekonomiska och sociala råd), så att tillämpningen av konventionen stärks.

I anslutning till ärendet om tortyrkonventionen hade den svenska delegationen med Carl Lidbom i spetsen och ytterligare ett trettiotal ledamöter väckt en motion som syftade till att församlingen skulle uppmana sitt juridiska utskott att utvärdera sanningen bakom de rapporter från Amnesty International som givit vid handen att tortyr används i vissa av Europarådets medlemsländer (dok. 4648). Sedan tre ändrings- och tilläggsförslag förkastats av församlingsmajoriteten skred man till omröstning första mötesdagen. Efter särskild framställning skedde detta med namnupprop. Det visade sig att tillräckligt antal ledamöter inte infunnit sig för att man skulle kunna fatta beslut, varför ny omröstning företogs dagen därpå. Vid denna förkastade församlingen motionen med 52 röster mot 51.

Wolfgang Blenk, österrikiska folkpartiet, och Robert E. Kriebs, socialist från Luxemburg, hade på juridiska utskottets uppdrag utarbetat en rapport (dok. 4669) rörande EG:s anslutning till Europarådets konvention om mänskliga rättigheter. Tankarna om EG:s anslutning till konventionen har dikterats av en önskan att bevara Europarådets ledande roll i fråga om skyddet av de mänskliga rättigheterna i Västeuropa. Tid efter annan har höjts röster inom EG för att man också där skulle på allvar börja syssla med dessa frågor och detta skulle kunna medföra en försvagning av Europarådets ställning. I rapporten redovisades de praktiska problem som är förknippade med att EG blir fördragsslutande part till konventionen. Dessa problem gäller främst sammansättningen av Europarådets kommission och domstol för de mänskliga rättigheterna. I den resolution som församlingen antog (nr 745) uttrycks förhoppningen att EG inom kort skall inkomma med en formell framställning om att få ansluta sig till konventionen.

Vid *aprilmötet* valde församlingen Max Sørensen att efterträda Helga Pedersen, som avlidit, till *dansk ledamot i den europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter*.

Sedan Liechtenstein inträtt som medlem i Europarådet och den brittiske ledamoten Sir Gerald Fitzmaurice avlidit hade församlingen att vid *septem-*

*bermötet välja två ledamöter i den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter.* Som efterträdare till Sir Gerald valdes Sir Vincent Evans, tidigare bl. a. rättschef i Foreign and Commonwealth Office. Som företrädare för Liechtenstein i domstolen valdes den kanadensiske medborgaren professor Ronald St John Macdonald. Det är därmed första gången domstolen får en icke-europeisk ledamot. Bakgrunden till Liechtensteins val av en icke-europé som första namn bland de tre nominerade sades vara att man f. n. inte ansåg sig ha en för detta uppdrag tillräckligt kvalificerad medborgare i Liechtenstein att föreslå.

Vid *januarimötet* valdes ytterligare två domstolsledamöter, nämligen för Förbundsrepubliken Tyskland professor Rudolf Bernhardt och för Italien f. postministern Carlo Russo.

## 7. Kultur och utbildning

*Samarbetet med UNESCO* var föremålfören kortare debatt vid *aprilmötet*. Kristdemokraten Carlo Meintz från Luxemburg hade framlagt en rapport (dok. 4528) på kultur- och utbildningsutskottets vägnar. Generaldirektören i UNESCO M. M'Bow redogjorde i ett anförande för organisationens aktiviteter och fäste uppmärksamheten vid det för UNESCO unika samarbetsavtal, som ingicks mellan UNESCO och Europarådet år 1952. I den rekommendation (nr 892) som antogs enhälligt uttrycks bl. a. önskemålet att Europarådets medlemsstater i UNESCO borde främja denna organisations verksamhet, som tar sikte på aktiviteter i u-länderna på sådana områden som mänskliga rättigheter, kommunikation och kulturutveckling.

Under intryck av den sovjetiska inmarschen i Afghanistan och den bojkott av *olympiska spelen* i Moskva som vissa länder genomfört motionerades under församlingens aprilsession 1980 om att man i Europarådet borde hörsamma den inbjudan man från grekisk sida utfärdat att permanent förlägga spelen till Grekland. Den franske gaullisten Maurice Druon hade till *septembermötet* utarbetat en rapport (dok. 4585) i vilken tecknas bakgrunden till vår tids olympiska spel, de stora organisatoriska problem som är förknippade med dem samt de politiska övertoner som kommit att påverka deras genomförande. Flera debattörer förordade en permanent förläggning till Grekland under framhållande av att detta i ett slag skulle lösa både de organisatoriska och politiska problem som spelen dras med.

Kerstin Anér, som i sitt anförande speglade den svenska delegationens uppfattning, erkände att något måste göras för att främja spelens internationella och sportsliga karaktär, men ansåg att detta ansvar vilade på den internationella olympiska kommittén. Hon efterlyste varför Druons rapport inte reflekterade några kontakter med kommittén i frågan. Enligt de uppgifter hon hade tillgängliga var nämligen entusiasmen måttlig i den



internationella olympiska kommittén för tanken på förläggning till Grekland och den svenska olympiska kommittén saknade den. Som en allmän synpunkt framhöll Anér att idrottsorganisationerna bör stå fria gentemot statsmakterna i alla länder och alltså genomföra sina aktiviteter på eget ansvar och i eget namn. Av dessa skäl kunde hon inte stödja de föreslagna besluten. Hon tillade att det var svårt att se hur uteslutande från deltagande i spelen eller bojkott av dem skulle förhindras vid en permanent förläggning av dem till en plats nära Olympia.

Olafur Grimsson från den isländska folkalliansen hade svårt att acceptera de föreslagna besluten och rapportens analys av det enkla skälet att man helt bortsett från ett väsentligt inslag i olympiska spelen, nämligen de olympiska vinterspelen.

Församlingen fattade två beslut med stor majoritet. Det avgavs ett tiotal nej röster, däribland de svenska, Grimssons och några brittiska labour samt lika många avstående, huvudsakligen av socialistiska ledamöter.

I församlingens resolution (nr 738) förespråkas en permanent förläggning av de olympiska sommarspelen till Nea Olympia i Grekland, en plats som bör ges internationell status under internationella olympiska kommitténs förvaltning. Anläggningarna där förutsätts finansieras av en internationell fond. Europarådets medlemsländer bör stödja den internationella olympiska kommittén i syfte att åstadkomma flyttningen av spelen till Grekland. – I rekommendationen (nr 900) uppmanas ministerkommittén att förmå medlemsregeringarna att verka för genomförande av tankarna i den nyssnämnda resolutionen.

År 1977 var Anna Eliasson huvudmotionär och Bengt Sjönell, Björn Molin, Lennart Pettersson, Anita Gradin, Nils Erik Wååg m. fl. medförslagsställare till en motion som syftade till att förmå Europarådet att fästa större avseende vid ungdomsfrågorna i sitt arbete och att det europeiska ungdomscentret och ungdomsfonden i linje därmed skulle få ökade ekonomiska resurser. Den brittiska labourledamoten George Foulkes hade till septembermötet utarbetat en rapport (dok. 4587), som framtagits efter omfattande konsultationer med berörda europeiska ungdomsorganisationer. – I församlingens rekommendation (nr 902) om *ungdomssamarbete i Europa* uppmanas ministerkommittén agera i enlighet med motionärernas önskemål.

De stora fördelar av ökad förståelse mellan ungdomar i olika europeiska länder som följer på skol- och skolungdomsutbyte hade till minisessionen utretts av den grekiska ledamoten Alexandra Mantzoulinou, ny demokrati (dok. 4541). I rekommendationen (nr 897) uttrycks uppfattningen att väl förberedda och rätt genomförda utbildningsbesök och skolutbyte utgör en direkt och fruktbar erfarenhet för unga människor i Europa och bidrar till ömsesidig förståelse och ökar känslan av att man tillhör samma kulturkrets och civilisation. Bl. a. mot den bakgrunden rekommenderas ministerkommittén att uppmana regeringarna i medlemsländerna att främja



utbildningsbesök och skolutbyte genom aktivt stöd i form av ekonomiska bidrag samt att vidga sådana utbyten att omfatta också länder vars språk inte är utbredda eller allmänt föremål för skolundervisning. Staterna bör också enligt församlingen uppmanas att införa sådant utbyte i läroplanerna.

En rekommendation om förteckning av *minnesstenar och andra minnesmärken* och deras bevarande (nr 898) antogs i Madrid. En rapport i ärendet hade utarbetats av den irländske Fine Gael-ledamoten Oliver J. Flanagan.

## 8. Vetenskap, teknologi och miljö

På sitt utskotts vägnar hade till *septembermötet* den holländske kristdemokraten Pam Cornelissen utarbetat en rapport om *flygtrafikledning* (dok. 4610). I sin introduktion pekade Cornelissen på att de moderna flygplanens höga fart och det inbördes beroendet mellan trafikledningarna i olika länder gjort en rent nationell trafikkontroll omodern. Internationellt samarbete var nödvändigt också på detta område. Med beklagande konstaterade han därför att det projekt som sedan ett tiotal år tillbaka bedrivs inom organisationen Eurocontrol inte utnyttjats till fullo ens av de länder som deltar i det. – Församlingen antog en tekniskt orienterad resolution (nr 741) vari Europarådets medlemsländer uppmanas att gemensamt vidta åtgärder så att så många stater som möjligt kan delta i Eurocontrol. Dessutom önskar församlingen att denna organisation i fortsättningen rapporterar till Europarådsförsamlingen om sin verksamhet.

Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland har beslutat att utveckla egna system för *direktsändande TV-satelliter* utom ramen för det rymdteknologiska samarbete som bedrivs inom den europeiska rymdorganisationen ESA. På tekniskt-vetenskapliga utskottets vägnar hade den norske høyreledamoten Lars Roar Langslet till *minisessionen* utarbetat en rapport om europeisk politik avseende konstruktion och utförande av direktsändande TV-satelliter (dok. 4543). I rapporten behandlades de båda nämnda initiativen i Frankrike och Tyskland, Europeiska radiounionens (EBU:s) aktiviteter samt arbetet inom den europeiska rymdorganisationen (ESA) och NORDSAT-projektet. En redogörelse lämnades för teknikens möjligheter i dag och konsumenternas i morgon. I den rekommendation som ständiga utskottet antog på församlingens vägnar (nr 896) beklagas att Frankrike och Förbundsrepubliken gått fram på egen hand vilket leder till att Europa kommer att få två eller tre konkurrerande industricentra för denna teknologi när ett varit nog för att åstadkomma nödvändig kraftsamling av utvecklingsresurserna. Detta konstateras i sin tur kunna leda till att Europa relativt sett kommer att försvaga sin konkurrenskraft på världsmarknaden. Dessutom uttrycker man oro för att detta kommer att leda till att Europa får svårt att försäkrasig om tillgång till egna tekniska lösningar, vilket i sin tur kan leda till fördyringar i konsumentledet. Ministerkommittén uppmanas därför att

bl. a. ge aktiviteterna inom ESA företräde framför andra multi- eller bilaterala rymdaktiviteter.

Guy Brasseur, belgisk ledamot och deputerad för den franskspråkiga demokratiska fronten hade till *minisessionen* på tekniskt-vetenskapliga utskottets vägnar utarbetat en rapport om *förbud mot användning av freongas och andra medel, för att rädda atmosfärens ozonlager* (dok. 4558). Brasseur redogjorde för vetenskapens nuvarande ståndpunkt när det gällde risker vid användning av freon som drivgas i aerosolförpackningar. Ett rikhaltigt statistiskt material redovisades om produktion och användning av denna gas i Förenta staterna och Europa sedan början av 1930-talet. I den riskanalys som presenterades hade material bl. a. från Världsmeteorologorganisationen, WMO, använts. Han redovisade vilka åtgärder som vidtagits från samhällets sida i en rad industriländer, bl. a. Sverige.

I den resolution som antogs (nr 733) konstateras att det finns all anledning att begränsa och kontrollera bruket av freoner. Även om det här är fråga om ett globalt problem anser församlingen att de västeuropeiska industristaterna bär ett särskilt ansvar eftersom i dessa produceras och konsumeras huvuddelen av freongasen i världen. Man uttrycker uppskattning över de åtgärder som vidtagits från samhällets sida att minska bruket av freon i aerosolförpackningar särskilt i Förenta staterna, Canada, Sverige, Norge och Nederländerna. Regeringarna i Europarådets medlemsstater uppmanas att öka informationen till allmänheten om riskerna bl. a. genom märkning på förpackningarna. Dessutom bör större forskningsresurser sättas in för att utröna riskerna för ozonlagret, vilka följer på användning av konstgjort framställda produkter samt för att utveckla alternativ.

Vid *januarimötet* ägnades en hel dags plenarbehandling åt flera rapporter om teknologins landvinningar och de miljömässiga problem som följer i spåren. Gaullisten Jean Bozzi hade på uppdrag av utskottet för regionplanering och kommunala frågor utarbetat en rapport om *miljöpolitikens utveckling i Europa* under de båda sistlidna åren (dok. 4658). Lord Northfield, labour, hade på uppdrag av utskottet för teknologi och vetenskap utarbetat ett yttrande över den nyssnämnda rapporten (dok. 4663).

I Bozzis rapport lämnades en utförlig redovisning av vad som åstadkommits på miljövårdsområdet inom Europarådet, i den europeiska kommittén för bevarande av naturen och naturresurserna, inom ramen för tillämpningen av den europeiska konventionen för skydd mot nedsmutsning av internationella vattenvägar, i den europeiska konferensen för regionala och kommunala myndigheter, under den tredje miljövårdsministerkonferensen, i en rad Europarådsstater samt av organ inom FN-familjen och andra internationella eller regionala samarbetsorgan. Lord Northfield pekade i sitt yttrande på de stora riskerna för dubbelarbete och bristande samordning mellan olika internationella organisationer, som ägnar sig åt miljövårdsarbete. Han fann det också nödvändigt att fortsättningsvis ge ökat utrymme åt ansträngningar

som syftar till renare teknologi och positiva åtgärder på förhand för att skydda miljön.

Nils Erik Wååg hade på regionalutskottets uppdrag utarbetat en omfattande rapport om *effekterna på miljön av större industriinstallationer* (dok. 4641).

När Wååg introducerade rapporten erinrade han om att Europa under hela industrialiseringsperioden utsatts för miljöfaror, men att vi i dag har bättre tekniska möjligheter att undvika skador. Nu gäller frågan mera att uppbåda politisk vilja och vidga det internationella samarbetet. Innan stora fabriker anläggs borde man, enligt Wååg, utföra konsekvensstudier avseende verkan på miljön. Den rådande ekonomiska krisen innebar härvidlag svårigheter, eftersom andra prioriteringar kanske görs nu. Gruvindustrier, processindustrier, reningsanläggningar och energiverk medförde särskilt allvarliga miljörisker. Något längre ned på skalan kom industrikoncentrationen i allmänhet, järnvägar, vägar och hamnar. För att kunna utföra framgångsrika konsekvensstudier krävdes att man utarbetade särskilda modeller. Med tillgång till dem skulle det vara lättare för myndigheterna att beskriva miljökraven för industrietableringar.

Att allmänheten i en demokrati aktivt deltar i beslutsprocessen avseende större industriprojekt ansåg Wååg vara särskilt viktigt. Ökad information, allmänna möten, populärframställningar av konsekvensstudiernas resultat och myndigheternas beslut samt skälen för dessa var medel som borde utnyttjas. Han ansåg att det är värdefullt att det internationella samarbetet vidgas särskilt i gränsbygder.

Fransmannen Henri Feretti (demokratiska unionen) hade på uppdrag av utskottet för vetenskap och teknologi utarbetat ett *yttrande* (dok. 4662) över *OECD:s atomenergiorgans 8:e verksamhetsrapport* (dok. 4578).

Församlingen antog tre omfattande rekommendationer på miljövårdsområdet, nämligen om miljövårdspolitiken i Europa (nr 910), om konsekvenserna av större industrietableringar (nr 911) och om OECD:s atomenergiorgans verksamhet (nr 912). Dessutom antogs ett direktiv rörande miljövårdspolitiken i Europa (nr 394).

## 9. Befolknings- och flyktingfrågor

Under hösten 1979 och våren 1980 behandlade församlingen läget i Mellanöstern. I april antogs resolution 728 i det närmaste enhälligt. Sommaren 1980 besökte ordföranden i migrationsutskottet, Anita Gradin, och utskottets rapportör Lord McNair Mellanöstern för att på sitt utskotts uppdrag insamla bakgrundsmaterial till en rapport om *Palestinaflyktingarna och den verksamhet som bedrivs av UNRWA* (FN:s hjälporganisation för Palestinaflyktingar). I Lord McNairs rapport till *septembermötet* (dok. 4583) tecknades den politiska bakgrunden till dagens flyktingproblem, han redovisade sina intryck från flyktinglägren och uppskattade UNRWA:s

aktiviteter. Han konstaterade att i avvaktan på en politisk lösning i Mellanöstern måste UNRWA ges möjligheter att fortsätta sin verksamhet.

I sitt anförande redogjorde UNRWA:s generalkommissarie Olof Rydbeck först för UNRWA:s verksamhet och sätt att arbeta. Han kom därefter in på de ekonomiska svårigheterna. Även om verksamheten skulle gå att bedriva oinskränkt under 1980, var riskerna stora för att han skulle bli nödgad dra in ett antal skolor i Syrien och Jordanien redan fr. o. m. januari 1981. Valet hade fallit på dessa länder, eftersom i Libanon och i de ockuperade områdena ingen möjlighet fanns för de ansvariga regeringarna att inskrida med någon form av kompensation.

Många uppskattande ord yttrades i debatten om de insatser som gjorts och görs av UNRWA. Den brittiska konservative ledamoten Toby Jessel kritiserade däremot Rydbeck för att inte klarare ha utpekade de oljeproducerande arabstaterna och de östeuropeiska staterna såsom bristande bidragsgivare till UNRWA:s verksamhet.

I legenskap av utskottsordförande underströk Anita Gradin i sitt sammanfattande anförande att utskottet hade strävat efter att inte beröra de politiska frågeställningarna. Därför hade man inte i utkastet till rekommendation tagit upp frågan om orsakerna till varför olika regeringar intagit en mindre positiv attityd när det gällde bidrag till UNRWA. Hon erinrade om att rapporten skulle ses som ett komplement till den om de politiska frågorna som behandlades vid församlingens aprilsession.

I församlingens rekommendation (nr 901) uppmanas ministerkommittén att i sin tur förmå Europarådets medlemsländer att öka sina reguljära bidrag till UNRWA och att dessutom lämna särskilda bidrag för att lösa de svårigheter som flyktingorganisationens utbildningsprogram nu står inför. Dessutom bör medlemsregeringarna söka övertyga de oljeproducerande arabländerna och öststaterna om att de bör bidra ekonomiskt till organisationen. Europarådets medlemsländer rekommenderas utforma sin Mellanösternpolitik så att den bidrar till en lösning av Mellanösternproblemen i enlighet med ovan nämnda resolution 728.

Kurt Hugosson var huvudmotionär och Nils Hörberg, Anita Gradin, Stig Alemyr m. fl. var medförslagsställare till en motion som väcktes i september 1979 om *rätt för utländska medborgare att rösta i och vara valbara vid lokala val*. Efter det att utskottet haft en livlig behandling av ärendet, vilket bl. a. visas av att den ursprungliga rapportören utbyttes mot en ny, kunde den franske socialisten Raymond Forni lägga fram en rapport i ärendet (dok. 4586). I sin introduktion pekade Forni bl. a. på de erfarenheter vi vunnit i Sverige sedan invandrare fått rösträtt här. Debatten i församlingen samlade ett stort antal talare. Särskilt de som motsätter sig rösträtt för invandrare framträdde. – Kerstin Anér underströk däremot att Europa inte kunde fungera i dag utan migrerande arbetskraft. Därför borde dessa arbetare behandlas så långt som möjligt på samma sätt som andra arbetare. Detta

betydde i den aktuella frågan att de borde ges rösträtt i lokala val under det att de borde få behålla rätten att rösta i nationella val i de länder där de fortfarande är medborgare.

Anér redovisade positiva erfarenheter från de två val i vilka invandrare hittills kunnat rösta i vårt land.

Som utskottsordförande framhöll Anita Gradin i sitt sammanfattande anförande bl. a. att det är viktigt för immigranter att dela ansvaret i sina nya länder. Det var väsentligt att de deltog i politiska aktiviteter i dessa länder särskilt som detta var av stort värde för integrationen i för dem nya samhällen. Sådan medverkan skapar större förståelse för invandrarnas situation, menade Gradin.

Också beslutet i församlingen omgavs med dramatik. Omröstningen om församlingens rekommendation (nr 903) uppskötts i flera dagar och företogs med namnupprop. Rekommendationen antogs med 68 ja, 24 nej och 4 stående. Erforderlig 2/3 majoritet uppnåddes således.

I rekommendationen uppmanas ministerkommittén att genomföra de förslag som framfördes av den europeiska kommunministerkonferensen i maj 1980 och som förespråkade utarbetandet av ett internationellt avtal som definierar civila rättigheter på lokalplanet inkl. rätten för medborgare i föredragsslutande stater att rösta och vara valbara i lokala val.

Med anledning av att Förbundsrepubliken Tyskland och Frankrike infört viseringstvång för turkiska medborgare behandlade församlingen denna fråga i brådskande ordning vid septembermötet. Efter en rapport från den schweiziske socialisten Richard Müller antogs en rekommendation (nr 906) i vilken församlingen uppmanar ministerkommittén att förmå de länder som infört visumtvång att utan dröjsmål upphäva dessa beslut samt att försäkra sig om att andra stater, särskilt inom EG, inte inför visumtvång.

Richard Müller hade på migrationsutskottets uppdrag till januarimötet utarbetat en rapport om *invandrarnas situation i värdländerna* (dok. 4584). Syftet med rapporten var att undersöka förhållandena där invandrarna bor och jämföra dessa med de inhemska medborgarnas. Samtidigt önskade han antyda vilka åtgärder som har vidtagits eller som borde kunna vidtas för att tillförsäkra invandrarna en jämställd roll i de samhällen de valt att bosätta sig i. I rapporten analyserades invandrarnas juridiska ställning både teoretiskt och i praxis i civilrättsligt hänseende, invandringskontrollerande åtgärder, avvisning, utvisning och familjeföreningsfrågor. Sysselsättningsmöjligheter och bostadsförhållanden, löneförhållanden och stöd vid arbetslöshet för invandrare i olika Europarådsländer beskrevs. Dessutom tog Müller upp frågan om diskriminering, rastänkande och andra utlänningsfientliga aktioner som drabbar invandrarna.

I egenskap av ordförande i migrationsutskottet sammanfattade Anita Gradin församlingens debatt och sade att migration är en sammansatt företeelse som inte enbart rymmer ekonomiska faktorer utan också sociala, politiska och kulturella. Särskilt efter andra världskriget hade, enligt Gradin,

befolkningsflyttningar antagit mycket stora proportioner. Omkring 15 miljoner utländska arbetare bor nu i Europarådets medlemsländer. Först under senare år hade det internationella samfundet och nationella organisationer blivit medvetna om den rad problem som man tidigare inte förutsett, när utländsk arbetskraft massrekryterades. I spåren på den ekonomiska krisen år 1974 hade invandringsströmmen avtagit. För många invandrare hade återkomsten till hemlandet inneburit svåra påfrestningar, särskilt som de där mött en än hårdare ekonomisk verklighet.

Trots att många invandrare levt i sina nya hemländer länge och verksamt bidragit till den ekonomiska utvecklingen där har många av dem levt vid sidan om dessa samhällen. För politikerna var det därför angeläget, menade Gradin, att främja jämställdhet i juridisk och administrativ praxis samtidigt som förbättringar görs för invandrarnas integration. Hon lämnade en rad exempel på åtgärder, särskilt sådana som syftade till förbättrade förhållanden för invandrarkvinnorna.

Gradin kritiserade avslutningsvis majoriteten av Europarådsländerna för att inte ha tillträtt Europarådets konvention om invandrarnas juridiska ställning, som antogs redan år 1977. Än så länge hade blott Portugal, Spanien och Sverige gjort detta.

I församlingens rekommendation till ministerkommittén (nr 915) framläggs ett sjupunktsprogram för bättre förhållanden för invandrarna.

## 10. Jordbruk

Efstratios Papaefstratiou, grekisk ledamot från Ny demokrati hade till *minisessionen* utarbetat en redogörelse för *FN:s världslivsmedelsprograms sjunde rapport* (dok. 4545). I den resolution som ständiga utskottet antog (nr 735) observerades att miljontals människor, däribland många barn, årligen dör av hunger och att uppskattningsvis 400 miljoner människor kommer att drabbas av undernäring eller felnäring. En mindre omfördelning av världens livsmedelslager skulle räcka för att förse dessa svältande människor med lämplig föda. Danmark, Nederländerna, Sverige och Norge består erkännande för att man lämnar särskilt generösa bidrag till livsmedelsprogrammet samtidigt som andra Europarådsländer kritiseras för att lämna mycket mindre bidrag i förhållande till sin befolkning och jordbruksproduktion. Livsmedelsprogrammet (WFP) uppmanas att öka andelen katastrofbistånd i sina aktiviteter och stöd uttrycks för Brandtkommissionens förslag om massiv resursöverföring avseende jordbruk i utvecklingsländer. Bland rekommendationerna riktade till medlemsregeringarna märks att församlingen anser att en ansenlig andel av deras livsmedelsbistånd bör kanaliseras genom multilaterala organisationer och då särskilt via WFP.

På uppdrag av jordbruksutskottet hade den spanske centerdemokraten Carlos Calatayud och den tyske kristdemokraten Günter Müller till



minisessionen utarbetat en rapport om den *världskonferens om jordbruks-reformer och landsbygdsutveckling* som ägde rum i Rom den 12–29 juli 1979 (dok. 4546). I den resolution som antogs (nr 736) sägs att behovet av att anordna en sådan konferens delvis måste ses som regeringarnas misslyckanden att leva upp till många av de åtaganden de gjort vid 1974 års världslivsmedelskonferens. Trots den s. k. gröna revolutionen konstateras per capita-produktionen av livsmedel ha stagnerat i u-länderna under 1970-talet. Europarådsländerna uppmanas därför att verka för att det internationella samfundet uppfyller de åtaganden som gjordes 1974 genom att upprätta ett internationellt system för livsmedelsreserver, träffa globala överenskommelser om baslivsmedel samt bibehålla och helst öka det totala internationella livsmedelsbiståndet på 10 miljoner ton spannmål per år.

*Jordbruk och energi* – fakta och tro. Så inledde Adolf Spies von Bülesheim, tysk kristdemokrat, sin på jordbruksutskottets uppdrag till *januarimötet* utarbetade rapport (dok. 4660). I denna behandlade han utsikterna för en minskning av jordbrukets energikonsumtion såväl som möjligheterna till ökad energiproduktion inom denna näringsgren.

Einar Larsson ansåg att rapportören varit överdrivet försiktig i sin bedömning av möjligheterna för jordbruket att i framtiden medverka i energiproduktionen. Han redogjorde för de svenska projekt som tar sikte på produktion i stor skala av etanol från sockerbetor för användning efter inblandning i explosionsmotorer. Larsson hade funnit att kostnaderna för denna bränsleproduktion endast var obetydligt högre än för importerade petroleumbränslen. Kostnadsrelationen var f. n. tyvärr något sämre i andra europeiska länder, hade han erfarit. Han skildrade även de framgångsrika försök som gjorts för att använda vegetabiliska oljor, såsom solrosolja och rapsolja, som drivmedel i dieselfordon. Dessa oljor var dock f. n. väsentligt dyrare än vanlig dieselolja.

Som kommentar till rapportens beskrivning av framställningen av gas ur naturgödsel bedömde Larsson det som en framgång i miljövården om metangas ur gödsel kunde produceras i stor skala eftersom föroreningarna i restprodukterna är mycket små samtidigt som resterna kan brukas som gödsel.

I församlingens resolution (nr 744) uppmanas Europarådets medlemsstater att främja de syften som redovisades i rapporten.

Ett tjugotal talare, däribland Islands fiskeriminister Steingrímur Hermannsson, deltog i debatten om belgaren Raoul Bonnells, frihets- och framstegspartiet, och spanjoren Baldomera Fernandez Calvins, demokratiska centerunionen, rapport om *framtiden för fisket i Europa* (dok. 4655). I rapporten redovisades läget för fisket i medlemsstaterna och analyserades regeringarnas, fiskeindustrins samt vetenskapssamhällets framtida roller i utformningen av bättre förutsättningar för fisket. I rekommendation 913 uppmanar församlingen ministerkommittén att verka för högre effektivitet



och bättre förtjänstutveckling för fisket genom åtgärder ägnade att öka fiskbeståndet, för åtgärder mot havs- och sjöföroreningarna och för ökade forskningsbidrag.

Församlingen önskar se en bättre samordning mellan EG-staternas fiskeripolitik och de Europarådsstater, som inte är medlemmar i gemenskaperna. Vikten av att redan ingångna internationella avtal på detta område följs understryks särskilt.

---

Fullständig dokumentation från församlingens arbete finns att tillgå vid riksdagens internationella sekretariat.

*Bilaga*

**Beslut fattade av Europarådets parlamentariska församling och dess ständiga utskott under 32:a årssessionen (april 1980 – mars 1981)**

**Rekommendationer**

- nr 891 om avskaffande av dödsstraffet och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter
- 892 om samarbete med UNESCO
- 893 om fattigdom i Europa
- 894<sup>1</sup> om frivilliginsatser i u-länderna
- 895<sup>1</sup> om framtiden i Europa för små och medelstora företag
- 896<sup>1</sup> om direktsändande TV-satelliter
- 897<sup>1</sup> om skol- och skolorgansutbyte
- 898<sup>1</sup> om minnesmärken
- 899 om en internationell varumärkeslag
- 900 om de Olympiska spelen i framtiden
- 901 om Palestinaflyktingarna och UNRWA
- 902 om ungdomssamarbete i Europa
- 903 om invandrares rösträtt i lokala val
- 904 om läget i Turkiet
- 905 om samarbete mellan Nord- och Sydeuropa
- 906 om visumtvång för turkiska medborgare
- 907<sup>2</sup> om FN:s flyktingkommissaries verksamhet (UNHCR)
- 908<sup>2</sup> om politiska flyktingar i Argentina, vilka erhållit utresevisum
- 909 om internationell konvention mot tortyr
- 910 om miljöpolitiken i Europa
- 911 om effekterna av större industriinstallationer
- 912 om OECD:s atomenergiorgans verksamhet
- 913 om framtiden för fisket i Europa
- 914 om fångarnas sociala situation
- 915 om invandrarnas situation i värdländerna
- 916<sup>3</sup> om terrorism
- 917<sup>3</sup> om ett europeiskt musikår år 1985
- 918<sup>3</sup> om församlingsdirektörens ställning

# Resolutioner

- Nr 726 om strategin för FN:s tredje utvecklingsårionde
- 727 om avskaffande av dödsstraffet
- 728 om läget i Mellanöstern
- 729 om flyktingarna från Afghanistan
- 730 om yttrande-, samvets- och religionsfrihet i Östeuropa
- 731 om effekterna av prisinstabiliteten för guld
- 732<sup>1</sup> om säkerhet och samarbete i Europa
- 733<sup>1</sup> om förbud mot freonanvändning
- 734<sup>1</sup> om parlamentariska församlingens förbindelser med de nationella parlamenten
- 735<sup>1</sup> om FN:s världslivsmedelsprogram
- 736<sup>1</sup> om världskonferensen om jordbruksreformer och landsbygdsutveckling
- 737 om OECD:s verksamhet
- 738 om de Olympiska spelens framtid
- 739 om mänskliga rättigheter i Sovjetunionen och församlingsfrihet i Östeuropa
- 740 om läget för judarna i Sovjetunionen
- 741 om flygtrafikledning
- 742 om läget i Bolivia
- 743 om bekämpning av nyfascistisk propaganda
- 744 om jordbruk och energi
- 745 om EG:s anslutning till Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna
- 746 om Europa och stigande spänning i världen

## Direktiv

- nr 391<sup>1</sup> om avancerade teknologiers sociala och ekonomiska effekter
- 392 om medlemmarna i den turkiska delegationen till parlamentariska församlingen
- 393<sup>2</sup> om politiska flyktingar i Argentina, vilka erhållit utresevisum
- 394 om miljöpolitiken i Europa
- 395 om läget i Turkiet
- 396<sup>3</sup> om terrorism

## Yttranden

- nr 99 om den andra medelfristiga planen
- 100 om församlingens programbudget för år 1981
- 101<sup>1</sup> om översyn av frågeformuläret som används vid övervakningen av efterlevnaden av den europeiska sociala stadgan
- 102<sup>1</sup> om Europarådets budget för 1978, 1980 och 1981
- 103<sup>1</sup> om programbudgeten för församlingen 1980
- 104<sup>3</sup> om den 15:e konferensen mellan europeiska regionala och kommunala organ

<sup>1</sup> antagen av ständiga utskottet den 3 juli 1980

<sup>2</sup> antagen av ständiga utskottet den 25 november 1980

<sup>3</sup> antagen av ständiga utskottet den 26 mars 1981



